

GOSPODARKA SADOWNICZA WE WŁOSZECH

Helena Natanson-Nagel

Pracownia Badań Ekonomicznych w Ogrodnictwie ZERiL PAN

WSTĘP

Produkcja owoców we Włoszech ma swoją wielką tradycję, która została w tym kraju osiągnięta przede wszystkim dzięki bardzo korzystnym warunkom klimatycznym, umożliwiającym uprawę najrozmaitszych gatunków roślin owocowych. Z owoców w Polsce produkowanych — to znaczy w klimacie umiarkowanym — nie spotyka się we Włoszech jedynie porzeczek, agrestu, poziomek, czarnych jagód, borówek i żurawin. Wszystkie inne rośliny owocowe rodzą tam obficie. Poza roślinami owocowymi klimatu umiarkowanego uprawiane są we Włoszech wszelkie drzewa owocowe klimatu ciepłego, jedynie owoce tropikalne nie dojrzewają w tym kraju.

Dzięki temu sady są tam bardzo rozpowszechnione, a w niektórych częściach kraju zajmują duże tereny. Jednocześnie, ponieważ podstawowym napojem całej ludności — poza mlekiem — jest wino, uprawiane są dla produkcji wina wielkie powierzchnie winnic, które ciągną się od północnego do południowego krańca półwyspu Apenińskiego. Oliwa stanowi podstawowy i prawie wyłączny tłuszcz używany w mieście i na wsi przez całą ludność przy sporządzaniu potraw. Stąd wielkie sady oliwne, zajmujące połacie kraju od samego południa do wysokości na północ odpowiadającej Riwierze Włoskiej.

Wśród drzew owocowych specjalnym upodobaniem od czasów starożytnych cieszą się jabłonie. O powszechności jabłoni świadczą zapiski z czasów Katona (III/II w. p.n.e.), które mówią już o kilku ich odmianach. Columella (I w. p.n.e.) cytuje 8 najlepszych odmian, a Pliniusz (I w. n.e.) w swojej monumentalnej *Historii naturalnej* opisuje ich aż 25. Dalej, w XVII w. botanik florentyński Pietro Antonio Micheli opisuje 56 odmian jabłoni. Żaden inny gatunek nie dał podstaw do tak obszernych prac nad nimi.

Pierwsze dokładniejsze dane statystyczne dotyczące sadownictwa zostały zebrane w okresie zjednoczenia Włoch (1861 r.). Podają one, że zbiory wszystkich owoców świeżych wynoszą 430 tys. ton (bez winogron na wino i bez oliwek na oliwę). W 1911 r. po raz pierwszy ukazały się zebrane dane statystyczne z rozróżnieniem gatunków owoców. Z danych tych wynika, że jabłka ilościowo przewyższają w zbiorach wszys-

tkie inne gatunki owoców, następnie idą w kolejności brzoskwinie, gruszki, pomarańcze, winogrona deserowe, cytryny, wiśnie, śliwki i morele, migdały, orzechy włoskie i laskowe, mandarynki.

Od tego czasu statystyka coraz szerzej ujmuje w swych publikacjach dane dotyczące: a) produkcji owoców, b) obrotu owocami.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie kierunków rozwoju produkcji sadowniczej oraz problemów dotyczących obrotu owocami (rynek wewnętrzny i eksport) i przemysłu owocowego. Ponieważ gospodarka sadownicza jest poważnym działem włoskiej gospodarki rolnej i duża uwaga jest zwrócona na rozwój tego właśnie działu, nic dziwnego, że istnieje bogata i wszechstronna literatura zajmująca się tą dziedziną. Dzięki temu autor mógł sięgnąć do oryginalnych włoskich materiałów i z nich czerpać zarówno informacje, jak też poznać naukowe poglądy Włochów w kwestiach wchodzących w skład zagadnienia.

Dążeniem autora było ujęcie całości gospodarki sadowniczej, bardzo we Włoszech rozbudowanej, a składającej się z wielu elementów natury produkcyjnej i ekonomicznej. Te ostatnie celowo przedstawiono z punktu widzenia producentów i interesów państwa włoskiego. Zaistniały trudności dla autora w opracowaniu tak bogatego materiału i zamieszczenia go w pracy o stosunkowo skromnych rozmiarach. To tłumaczy, dlaczego w tekście znajduje się wielokrotnie jedynie wzmianka o pewnych problemach, bez ich pogłębienia.

OGÓLNE WIADOMOŚCI

Produkcja sadownicza we Włoszech daje duży asortyment gatunków owoców, jak to już zostało wyjaśnione na wstępie. Poza różnorodnością owoców produkcja ta ilościowo przedstawia wielką masę towarową, co najdobitniej widać z zestawienia na tle produkcji innych krajów świata. Zestawienie tu podane nie obejmuje wszystkich gatunków, a jedynie te, dla których można było zestawić światowe zbiory w 1964 r. z publikowanych oficjalnych danych FAO. Dane te dotyczą wszystkich krajów, zarówno socjalistycznych, jak i pozostałych. Gatunki owoców zostały podane według kolejności pozycji Włoch w zbiorach, a więc na pierwszym, drugim, trzecim i czwartym miejscu podano te gatunki, których zbiory włoskie są największe ze wszystkich krajów. Na piątym i szóstym miejscu — te gatunki, w których pozycja Włoch jest druga na świecie itd. W zestawieniach wymieniono kolejno 4–6 największych krajów-producentów według wielkości ich zbiorów w 1964 r. (tab. 1).

Pierwsze miejsce na świecie zajmują Włochy jako producent gruszek, winogron, oliwek i cytryn, przy czym dają one ok. jednej szóstej (17,8%) całego światowego zbioru gruszek, jedną piątą (20,0%) światowego zbioru winogron (na wino i deserowych), ok. jednej trzeciej (33,4%) światowego zbioru oliwek, blisko jedną czwartą (22,5%) światowej produkcji cytryn.

Drugie miejsce zajmują Włochy w światowej produkcji brzoskwiń i fig, z tym, że produkują one blisko jedną trzecią (26,2%) ogólnego zbioru brzoskwiń i 18,3% zbioru fig.

Tabela 1

Zbiory owoców — Harvests of fruits

Kraje — Countries	1948-1952	1956-1960	1963	1964	
	przeciętne roczne annual averages			w tys. ton — in thous. tons	%
	1	2	3		

1. Zbiory gruszek — Harvests of pears

Świat — World	3 900	4 770	5 370	6 090	100,0
1. Włochy — Italy	328	503	962	1 081	17,8
2. Stany Zjednoczone — USA	644	648	433	665	10,9
3. NRF — German Federal Republic	368	397	415	476	7,8
4. Francja — France	316	355	380	398	6,5
5. Japonia — Japan	79	199	341	332	5,5

2. Zbiory winogron (deserowe i na wino) — Harvests of dessert and vine grapes

Świat — World	34 400	41 500	47 100	51 200	100,0
1. Włochy — Italy	7 074	9 239	8 698	10 242	20,0
2. Francja — France	7 995	7 863	8 775	9 588	18,7
3. Hiszpania — Spain	2 540	3 114	4 108	5 340	10,4
4. Stany Zjednoczone — USA	2 710	2 662	3 441	3 165	6,2
5. Turcja — Turkey	1 500	2 521	2 693	2 790	5,5

3. Zbiory cytryn — Harvests of lemons

Świat — World	1 670	2 635	2 833	2 770	100,0
1. Włochy — Italy	318	480	552	623	22,5
2. Stany Zjednoczone — USA	466	560	710	565	20,4
3. Meksyk — Mexico	71	164	150	154	5,5
4. Hiszpania — Spain	52	100	106	131	4,7

4. Zbiory oliwek — Harvests of olives

Świat — World	5 214	6 718	9 729	5 365	100,0
1. Włochy — Italy	1 350	1 995	2 861	1 792	33,4
2. Turcja — Turkey	265	489	619	694	12,9
3. Grecja — Greece	559	982	1 095	679	12,7
4. Hiszpania — Spain	1 633	1 752	3 124	579	10,8

5. Zbiory brzoskwiń — Harvests of peaches

	1948-1953	1961-1962			
Świat — World	2 496	4 443	4 788	4 994	100,0
1. Stany Zjednoczone — USA	1 340	1 670	1 608	1 621	32,5
2. Włochy — Italy	316	1 025	1 267	1 309	26,2
3. Francja — France	372	318	456	415	8,3

6. Zbiory fig — Harvests of figs

Świat — World	1 367	989	1 480	1 503	100,0
1. Portugalia — Portugal	203	275	323	366	24,3
2. Włochy — Italy	372	301	285	275	18,3
3. Turcja — Turkey	107	207	208	206	13,2
4. Hiszpania — Spain	187	185	143	145	9,2

c. d. tab. 1

	1	2	3	4	5	6
7. Zbiory wiśni i czereśni — Harvests of cherries and sour cherries						
Świat — World		1 222	1 678	1 555	1 845	100,0
1. Stany Zjednoczone — USA		206	251	138	357	19,3
2. NRF — German Federal Republic		160	214	249	261	14,1
3. Włochy — Italy		115	209	219	230	12,5
4. Francja — France		76	95	111	104	5,6
5. Polska — Poland		51	80	60	94	5,1
8. Zbiory jabłek — Harvests of apples						
		1948–1952	1956–1960			
Świat — World		13 400	16 700	18 400	19 400	100,0
1. Francja — France		3 751	3 529	2 581	3 424	17,6
2. Stany Zjednoczone — USA		2 409	2 541	2 737	3 031	15,6
3. Włochy — Italy		741	1 529	2 336	2 381	12,3
4. NRF — German Federal Republic		1 169	1 536	1 941	1 202	6,2
5. Japonia — Japan		382	816	1 155	1 090	5,6
6. Polska — Poland		161	393	377	840	4,3
9. Zbiory pomarańcz i mandarynek — Harvests of oranges and tangerines						
Świat — World		12 100	15 700	20 100	20 900	100,0
1. Stany Zjednoczone — USA		4 500	4 967	4 880	5 508	26,3
2. Hiszpania — Spain		975	1 206	1 777	1 748	8,3
3. Japonia — Japan		378	870	1 437	1 670	8,0
4. Włochy — Italy		548	788	1 183	1 166	5,6

Źródło — Source: World Crop Statistics FAO, 1966 [29].

Trzecie miejsce zajmują Włochy w światowej produkcji jabłek i wiśni (łącznie z czereśniami), przy czym w produkcji jabłek Włochy są prawie równymi partnerami dwu pierwszych potentatów w tej dziedzinie produkcji, a mianowicie Francji i Stanów Zjednoczonych. W sumie te trzy państwa dają blisko połowę ogólnej produkcji światowej (Włochy produkują 12,3% światowego zbioru jabłek i 12,5% światowego zbioru wiśni łącznie z czereśniami).

W zbiorach pomarańczy i mandarynek Włochy zajmują czwarte miejsce, dając 5,6% światowego zbioru.

Produkcja sadownicza korzysta we Włoszech ze sprzyjających warunków klimatycznych, należy tu jednak podkreślić, że Włosi umiejętnie, w dostosowaniu do miejscowych warunków, zrejonizowali produkcję sadowniczą, dzięki czemu osiągają tak dobre wyniki produkcyjne. Ponieważ w dalszym ciągu pracy przy omawianiu gatunków owoców będzie podane rozmieszczenie ich produkcji w poszczególnych regionach (odpowiedniki administracyjne naszych województw), bądź w rozbiciu na części kraju (Włochy północne, środkowe i południowe oraz wyspy), wydaje się celowe podanie w możliwie dużym skrócie najbardziej charakterystycznych danych klimatycznych dla tych regionów. Zaznaczyć jednak trzeba, że oczy-

wiście tylko nieliczne regiony posiadają jednolity klimat na swoim terenie i często w poszczególnych prowincjach (odpowiedniki administracyjne naszych powiatów), położonych bądź nad brzegiem morza, bądź w górach, zupełnie inaczej układa się przebieg temperatury i opadów niż przeciętnie w regionie. W niniejszej pracy ograniczono się jednak do danych przeciętnych dla poszczególnych regionów.

Przytoczone dane, publikowane przez ISTAT (Włoski Urząd Statystyczny), pochodzą ze stacji meteorologicznych, tam gdzie są one rozmieszczone. Tutaj zostały one przytoczone dla scharakteryzowania regionu. Dane dotyczą 1965 r. (tab. 2, 3, 4).

We Włoszech bardzo wyraźnie (wyraźniej niż w wielu innych krajach) występuje rejonizacja upraw, wynikająca konsekwentnie z różnic klimatycznych, wskutek

Tabela 2

Opady roczne i średnie roczne temperatury w regionach włoskich
Yearly precipitations and average yearly temperatures in the Italian regions

	Opady roczne w mm Yearly precipitations	Średnia roczna temperatura w °C Average yearly temperature in °C
Północne Włochy Northern Italy		
Piemont	683	13,0
Valle d'Aosta	.	.
Liguria	1071	15,0
Lombardia	1232	13,5
Trentine Alto-Adige	662	12,5
Veneto	892 i 2025	12,5
Friuli Venezia Giulia	1363	.
Emilia Romagna	1045	14,5
Środkowe Włochy Midland Italy		
Marche	.	.
Toscana	727 i 1360	14,6
Umbria	.	.
Lazio	1045	16,0
Południowe Włochy Southern Italy		
Campania	1411	17,5
Abruzzo-Molise	738	16,5
Puglia	.	16,5
Basilicata	.	.
Calabria	809 i 973	17,0
Włochy-wyspy Italian islands		
Sicilia	739	17,8
Sardegna	892	17,0

Tabela 3

Temperatura minimalna miesiącami w °C. W nawiasie podane są stacje meteorologiczne
 Monthly minimal temperatures in °C. In parantheses — meteorological stations are enumerated

Region	Miesiące — Months												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	
Północne Włochy													
Northern Italy													
Piemonte (Turino)	-3,0	5,0	-2,1	-1,8	4,0	8,0	8,8	13,8	13,0	9,0	4,4	-1,1	
Liguria (Genova)	0,6	2,6	0,8	-0,2	6,6	10,4	12,2	15,3	15,5	13,1	9,2	2,2	
Lombardia (Milano)	-1,8	-0,8	-2,7	-1,8	5,3	10,6	12,4	14,9	14,0	9,0	5,4	-3,2	
Trentine Alto-Adige (Trento)	-7,3	-5,2	-4,6	-4,4	3,6	8,2	9,6	9,3	10,4	8,2	0,0	-6,8	
Veneto (Venezia)	-1,9	-1,4	-2,4	0,0	5,5	9,3	12,0	13,9	13,1	11,2	4,1	-1,5	
Emilia Romagna (Bologna)	-2,5	-1,6	-3,2	0,5	4,4	9,1	12,2	13,4	14,0	12,6	5,9	-4,5	
Środkowe Włochy													
Midland Italy													
Toscana (Firenze)	-1,2	-1,3	-3,1	-0,4	4,6	5,0	11,0	12,5	12,6	9,8	3,4	-0,4	
Umbria (Perugia)	-3,0	-0,4	-5,8	-0,6	1,8	6,5	8,9	13,0	12,4	10,0	4,8	-1,0	
Lazio (Roma)	-0,4	0,8	-2,0	1,6	4,6	7,0	12,2	16,2	14,8	12,6	6,0	2,0	
Południowe Włochy													
Southern Italy													
Campania (Napoli)	4,2	4,8	1,8	5,2	7,6	12,2	14,4	20,0	18,0	15,2	12,2	5,4	
Włochy-wyspy													
Italian islands													
Sicilia (Palermo)	4,9	5,0	1,2	3,4	6,5	10,8	13,5	16,9	17,7	13,3	11,7	8,0	
Sardegna (Cagliari)	-1,0	1,1	1,1	3,6	7,2	9,2	10,1	18,3	17,2	11,7	13,7	4,2	

Tabela 4

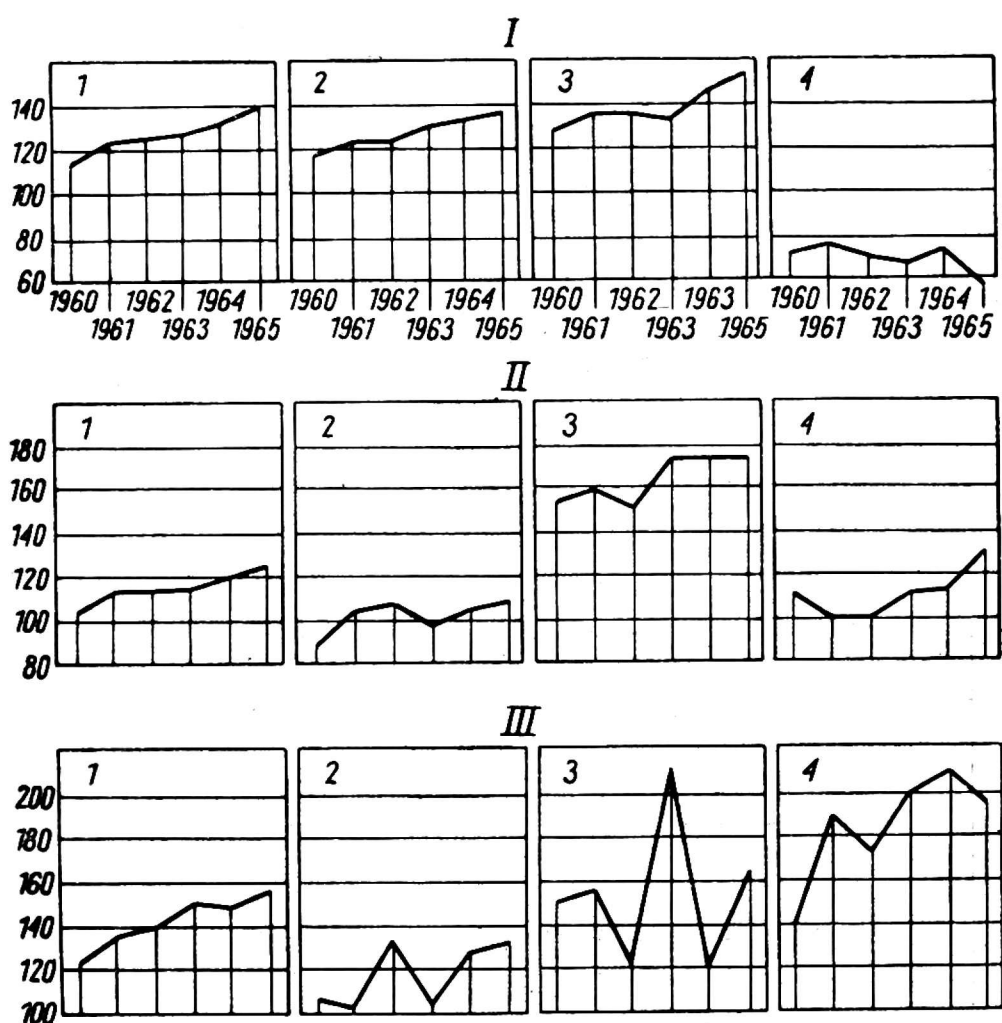
Temperatura maksymalna miesiącami w °C. W nawiasie podane są stacje meteorologiczne
 Monthly maximal temperatures in °C. In parantheses — meteorological stations are enumerated

Region	Miesiące — Month												
	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	
Północne Włochy Northern Italy													
Piemonte (Torino)	12,4	18,0	17,0	24,5	24,0	32,0	34,5	32,4	26,4	24,5	24,5	24,5	17,2
Liguria (Genova)	16,4	15,0	17,2	21,0	22,7	26,1	33,1	27,7	30,3	25,8	26,2	26,2	20,2
Lombardia (Milano)	11,3	11,5	13,1	22,1	22,1	30,8	35,2	31,2	31,9	25,8	23,2	23,2	18,2
Veneto (Venezia)	11,1	10,0	9,5	18,8	17,8	24,0	33,0	30,5	30,9	25,8	22,7	22,7	16,3
Venezia Giulia (Trieste)	14,0	13,0	10,7	18,3	18,6	25,4	32,0	31,2	30,6	26,5	23,4	23,4	17,2
Emilia Romagna (Bologna)	15,0	11,5	13,6	23,5	23,0	31,0	36,8	35,3	35,2	28,1	25,9	25,9	18,1
Środkowe Włochy Midland Italy													
Marche (Ancona)	14,2	15,8	13,5	20,8	22,8	32,0	37,1	38,2	38,0	30,8	26,4	26,4	22,6
Toscana (Firenze)	15,0	16,1	14,1	21,6	22,2	28,5	35,0	33,2	37,1	26,8	26,5	26,5	20,4
Umbria (Perugia)	14,2	17,8	13,0	17,7	20,0	26,5	33,8	34,4	36,4	27,0	27,0	27,0	19,0
Lazio (Roma)	15,6	18,4	15,8	21,4	20,8	29,2	36,4	36,0	32,8	27,4	26,2	26,2	22,4
Południowe Włochy Southern Italy													
Campania (Napoli)	18,0	22,2	20,8	21,2	23,8	31,0	34,6	33,6	35,0	29,0	29,8	29,8	24,8
Włochy-wyspy Italian islands													
Sicilia (Palermo)	20,3	28,3	24,7	25,4	23,0	34,0	32,7	40,4	41,3	32,7	28,0	28,0	28,0

geograficznego położenia kraju (od 37 do 47 równoleżnika), jego kształtu, układu topograficznego oraz typu gleb zależnie od ich pochodzenia.

Poza rejonizacją występuje również duża koncentracja upraw gatunkami i to charakteryzuje różne okolice kraju, tak bardzo odmienne pod względem klimatycznym, glebowym i ekonomicznym. Jednak wyraźną przewagę mają w tym kraju warunki ekologiczne nad ekonomicznymi, co jest do pewnego stopnia zrozumiałe ze względu na ogólnie bardzo dobre (poza najbardziej południową częścią Włoch i wyspami Sycylią i Sardynią) warunki komunikacyjne, bardzo zagęszczoną sieć drogową, z reguły o twardej nawierzchni, oraz z uwagi na duże zainwestowanie w środki transportu.

Produkcja sadownicza jest we Włoszech jednym z trzech podstawowych kierunków produkcji rolnej. Jej produkcja towarowa stanowi blisko jedną trzecią wartości

Rys.1. Wskaźniki produkcji rolnej i leśnej w ujęciu wartościowym. Średnia 1952-1965 = 100 — Agricultural and forestry production indexes in terms of value. Average 1952-1965 = 100

I. Produkcja rolna i leśna — Agricultural and forestry production

Legenda: (1) ogółem — total, (2) rolna produkcja roślinna — plant production, (3) hodowla zwierząt — animal husbandry, (4) lasy — forests

II. Najważniejsze uprawy — Most important crops

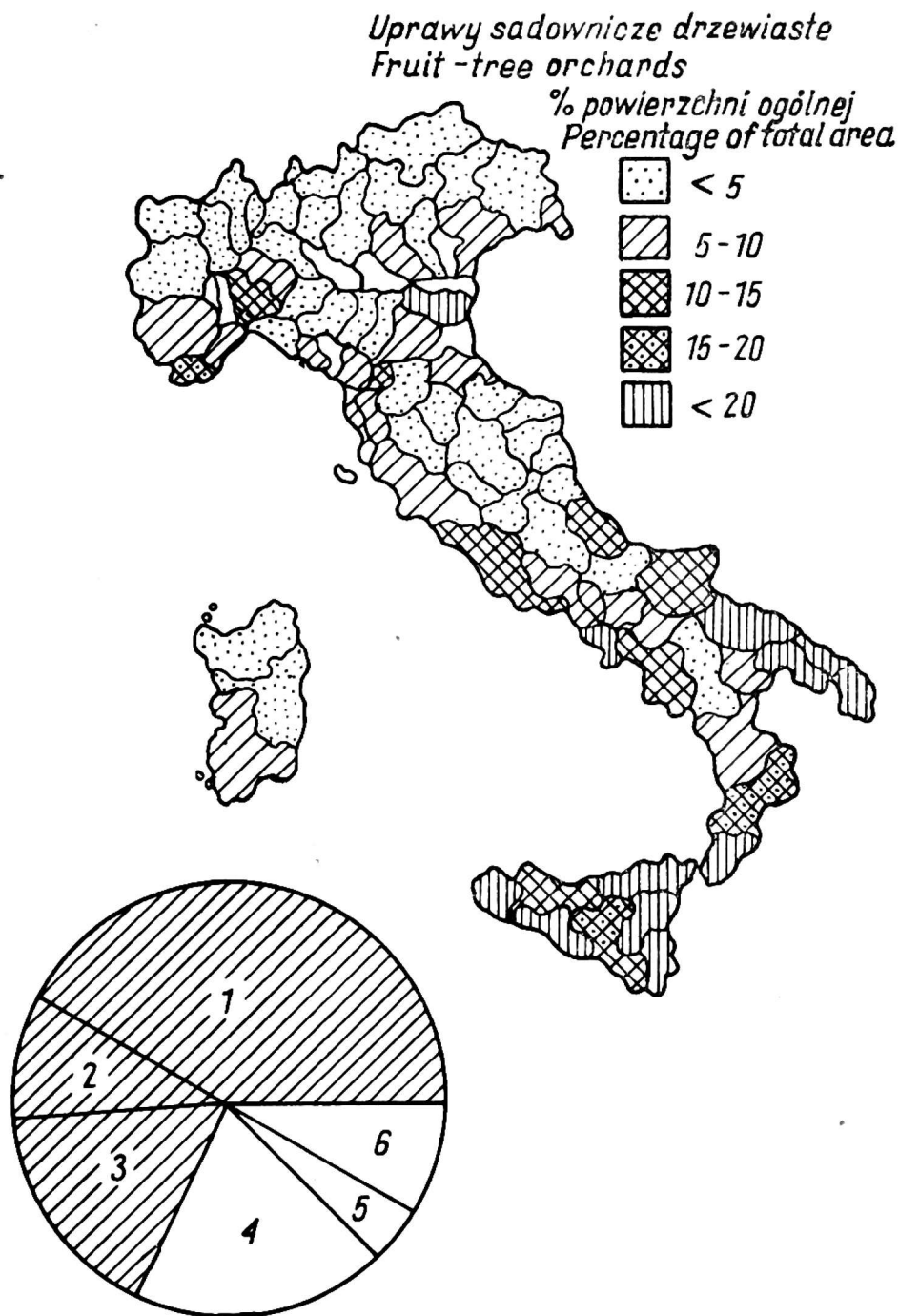
Legenda: (1) ogółem — total, (2) rośliny zbożowe — cereals, (3) warzywa i ziemniaki — vegetables and potatoes, (4) buraki cukrowe — sugar beets

III. Uprawy sadownicze drzewiaste — Orchard crops

Legenda: (1) ogółem — total, (2) winorośl — vineyards, (3) drzewa oliwne — olive trees, (4) drzewa owocowe — fruit trees

ogólnej produkcji towarowej rolnej. Układ wartości poszczególnych kierunków produkcji oraz zmiany zachodzące w okresie lat 1957–1966 przedstawiono w tabeli 5. Zmiany te dają podstawę do stwierdzenia tendencji rozwojowych poszczególnych kierunków produkcji.

Jak widać z zestawienia danych w tabeli 5, wartość towarowej produkcji ogrodniczej — warzywa, owoce, kwiaty — stanowiła w 1966 r. przeszło 42% ogólnej wartości produkcji towarowej rolniczej. Wskazuje to na wielkie znaczenie tej produkcji w rolnictwie włoskim. Udział ten wzrasta w ostatnich latach z 39,7% w latach 1957–58 poprzez 41,7% w 1965 r. do 42,0% w 1966 r. Zmiany rozwojowe poszczególnych kierunków produkcji w ciągu ostatnich 10 lat (1957–1966) dadzą się też odczytać z tej tabeli. Biorąc średnią dwóch lat 1957–1958 za podstawę do porówna-

Rys. 2. Użytkowanie gruntów; 1965 r. — Land utilization; 1965

Legenda: (1) uprawy polowe — field crops, (2) uprawy sadownicze drzewiaste — orchard crops, (3) stałe użytki zielone — permanent grasslands, (4) tereny zalesione — afforested areas, (5) nieużytki — bad lands, (6) inne użytkowanie — other use

Źródło — Source: ISTAT [17]

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ziemniaki Potatoes	90 000	2,7	7,3	167 146	3,3	9,1	158 349	3,1	8,6
Warzywa** Vegetables**	309 000	9,4	25,3	569 050	11,4	31,0	592 386	11,6	32,4
Rolnicze rośliny przemysłowe Industrial crops	137 500	4,2	11,2	222 922	4,5	12,1	230 879	4,5	12,6
Kwiaty i rośliny ozdobne Flowers and decorative plants				78 837	1,6	4,3	82 704	1,7	4,5
Produkcja zwierzęca Animal production	1 134 000	34,6	—	1 725 586	34,5	—	1 802 698	35,3	—
Ogółem — Grand total	3 288 000	100,0	—	5 001 550	100,0	—	5 105 121	100,0	—

* Produkcja drzew owocowych. * Production of fruit trees.

** Warzywa łącznie z truskawkami. ** Vegetables together with strawberries.

Źródło — Source: INEA [15] i ISTAT [17]. Przeliczenia własne autora. Authors own computation.

nia, zmiany w strukturze wartości produkcji towarowej wskazują na zmniejszenie udziału wartości pozostałej produkcji roślinnej w ogólnej wartości produkcji towarowej rolniczej o 1,5% na rzecz produkcji sadowniczej oraz produkcji zwierzęcej.

W strukturze wartości „pozostałej” produkcji roślinnej również zachodzą zmiany: znaczne zmniejszenie udziału roślin zbożowych na rzecz udziału warzyw i udziału roślin przemysłowych łącznie z uprawami kwiatowymi. W produkcji sadowniczej również następują zmiany w jej układzie: udział winogron ulega obniżeniu, głównie na rzecz grupy innych owoców, poza cytrusowymi i oliwkami. Zmiany rozwojowe w okresie 1952–1965 w ujęciu wskaźnikowym przedstawiono graficznie na rysunku 1.

Rysunek 2 przedstawia użytkowanie gruntów i rozmieszczenie terenowe upraw sadowniczych.

PRODUKCJA I OBRÓT OWOCÓW

Rozwój produkcji owoców nie jest równomierny (rys. 3), niemniej jednak w okresie lat 1948–1966 był on stały. Duże wahania w produkcji wczesnej charakteryzują szczególnie oliwki.

Włoską produkcję sadowniczą można podzielić na 5 zasadniczych grup; w ten sposób łatwiej będzie omówić problemy związane z każdą z nich.

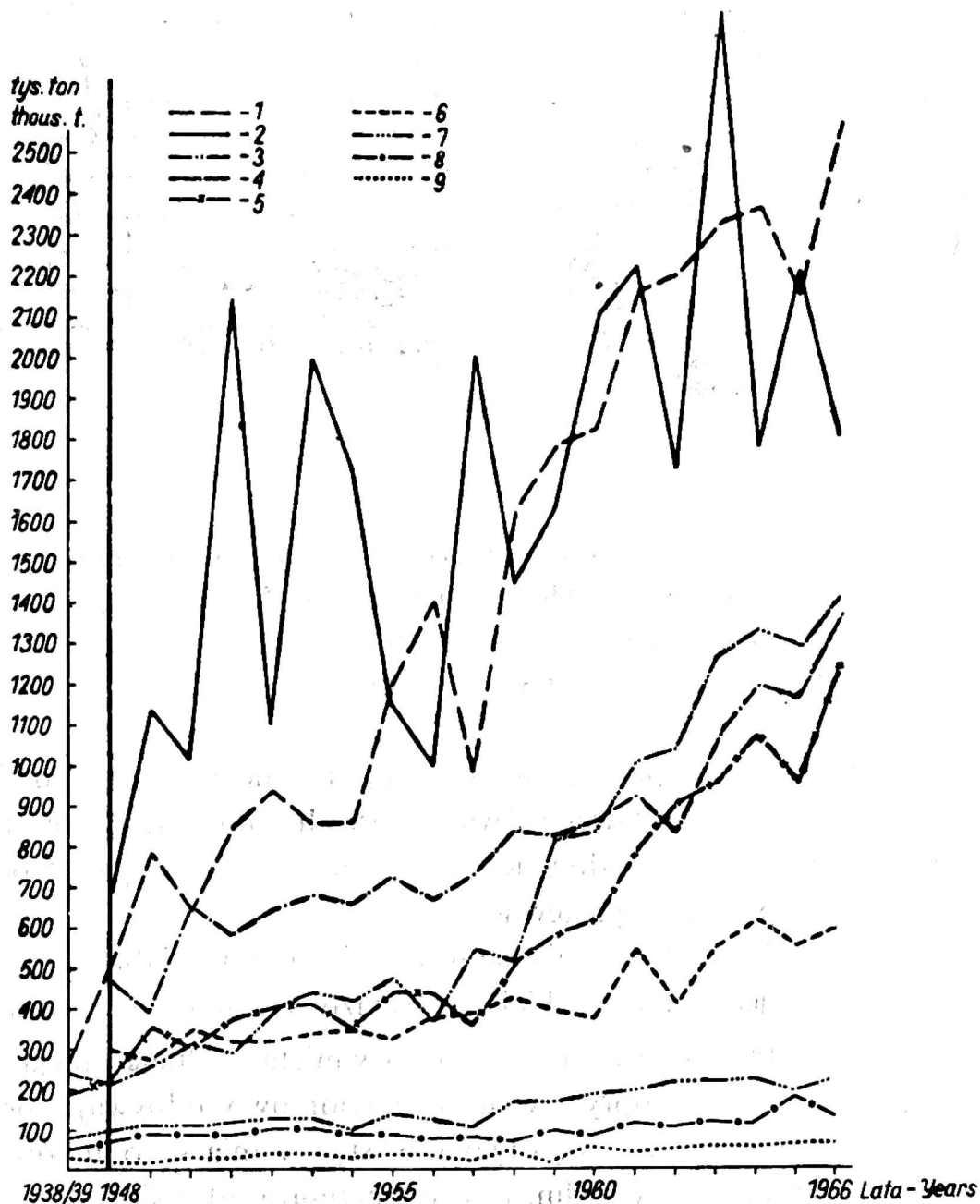
- I — jabłka, gruszki, brzoskwinie, wiśnie i czereśnie, śliwki, morele, figi, truskawki;
- II — owoce o okrywie twardej: migdały, orzechy włoskie, orzechy laskowe;
- III — owoce cytrusowe: pomarańcze, cytryny, mandarynki;
- IV — winogrona;
- V — oliwki.

Obecna rejonizacja produkcji (rys. 4) poszczególnych grup owoców jest kontynuacją rejonizacji przedwojennej, jedynie nasilenie upraw sadowniczych uległo zmianom. Daje to jeszcze jeden dowód do stwierdzenia, że warunki środowiskowe fizjograficzne, tak bardzo zróżnicowane we Włoszech, są momentem decydującym o korzystnych warunkach produkcji.

I GRUPA — JABŁKA, GRUSZKI, BRZOSKWINIE, WIŚNIE I CZEREŚNIE, ŚLIWKI, MORELE, FIGI, TRUSKAWKI

W produkcji owoców I grupy największą rolę odgrywają rejony północnych Włoch. Od przeszło 500 lat owoce z rejonu Bolzen były wysyłane na dwór cesarski do Wiednia, Pragi i Monachium. Ale dopiero od czasu przeprowadzenia drogi, a później kolei przez przełęcz Brenner, sadownictwo zaczęło się stawać jednym z głównych kierunków produkcji tego rejonu. Uprawy sadownicze ciągną się przede wszystkim wzdłuż dolin. W południowym Tyrolu aż do Trentino spotyka się przeważnie sady jabłoniowe i gruszowe, które tu znajdują najlepsze warunki. Łańcuch Alp zasłania od północy doliny ciągnące się na południe. Zimy są tam łagodne, średnia roczna temperatura ok. 12°C, maksymalna 34°C, minimalna 8°C. Usłonecz-

nienie 2100 godzin rocznie. Opady przeciętne 740 mm rocznie, w tym 100 mm w lipcu. Zawartość wody w glebie jest wzbogacana przez wody górskie, poza tym jest tu dostateczna ilość wód jako źródło dla deszczowni, dzięki czemu można uzupełniać niskie stosunkowo, jak dla Włoch, opady.

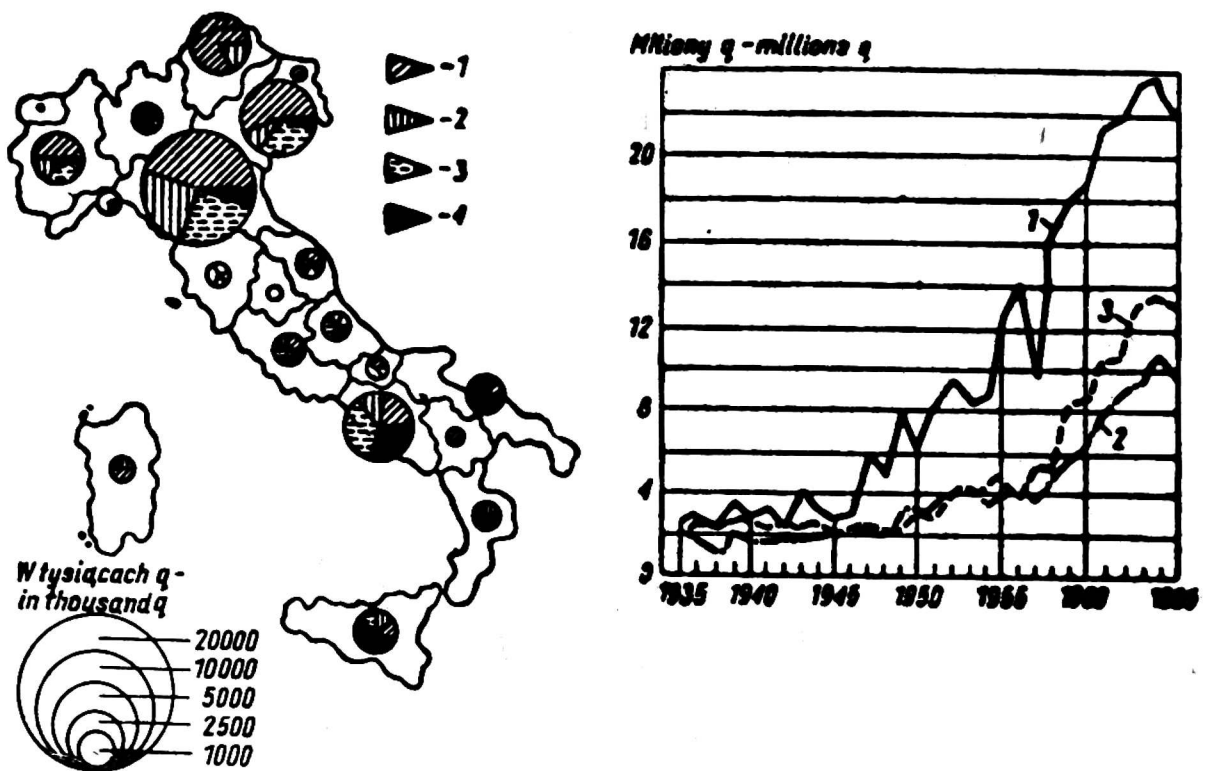

Rys. 3. Rozwój produkcji owoców według ważniejszych gatunków w okresie lat 1938/1939–1966 —
The development of fruit production by more important species during the 1938/1939–1966 period

Legenda: (1) jabłka — apples, (2) oliwki — olives, (3) brzoskwinie — peaches, (4) pomarańcze, mandarynki — oranges and tangerines, (5) gruszki — pears, (6) cytryny — lemons, (7) wiśnie i czereśnie — cherries and sour cherries, (8) śliwki — plums, (9) morele — apricots

Zródło — Source: ISTAT [17]

Gospodarstwa są małe, rodzinne, a przeciętne zatrudnienie wynosi 1–3 zatrudnionych na 1 ha. W okresie zbiorów donajmuje się dodatkowo siłę roboczą, ale obecnie coraz trudniej o donajem, gdyż młodzież zatrudniana jest przeważnie w przemyśle, bądź też wyjeżdża na roboty do Szwajcarii, gdzie zarobki są wyższe. Prawie wszyscy producenci są zrzeszeni w związki producentów; np. w malutkim rejonie Bolzen członków związku producentów sadowniczych jest 10 tysięcy, średnio przypada tam 1,4 ha sadu na 1 gospodarstwo. Gospodarstwa te poza sadownictwem

Rys. 4. Rozmieszczenie produkcji owoców we Włoszech w 1965 r. Owoce o miękkim miąższu — Dislocation of fruit production in Italy in 1965. Soft fruits

Legenda: (1) jabłka — apples, (2) gruszki — pears, (3) brzoskwinie — peaches, (4) inne — others

Źródło — Source: ISTAT [17]

prowadzą chów bydła, toteż przeważnie sady uprawiane są na stanowiskach zasianych trawą. Dążeniem miejscowego Związku Producentów jest, aby 4/5 ogólnej powierzchni było pod uprawami sadowniczymi łącznie z winoroślą, a 1/5 powierzchni była przeznaczona pod uprawy pastewne.

W tym rejonie nasadzenia kształtują się następująco: 80% jabłoni i 20% grusz. Drzewa są półpienne o naturalnej, niskiej, ale bardzo starannie utrzymanej koronie.

Działalność instruktorska jest tu bardzo rozwinięta, istnieje stacja sygnalizacyjna do ustalania terminów opryskiwań. Cotygodniowo odbywają się zebrania producentów, na których omawia się objawy występowania szkodników i chorób, aktualne zabiegi i środki ochrony roślin. Rocznie przeprowadza się 8–12 opryskiwań. Wyposażenie techniczne gospodarstw jest dobre: traktory, niskie platformy, opryskiwacze motorowe. Deszczownie są tu przeważnie stałe i mają zastosowanie również w walce z przymrozkami.

W prowincji Verona znajduje się ośrodek uprawy brzoskwiń, która tu ma swoją tradycję od czasów Pliniusza. Spotyka się również jabłonie, grusze i czereśnie, a ostatnio także truskawki, w tym wyróżniającym się klimatycznie terenie, w którego północno-zachodniej części nad jeziorem Garda uprawiana jest winorośl dająca świetne wina. Oprócz tego jedynie tu z całej północnej Italii można gdzieś spotkać sady oliwkowe. Wiatry są tu łagodne, średnia roczna temperatura $+12,8^{\circ}\text{C}$. Opady są tu korzystniejsze niż w Tyrolu, gdyż dają średnio rocznie ok. 1000 mm. Ogólnie w prowincji tej przeważają ciężkie wapnozasobne szarobrunatne gleby.

Ośrodek uprawy brzoskwiń w ostatnich 40 latach bardzo się tu rozwinął. Pośród sadami brzoskwiniowymi znajdują się również sady czereśniowe. Najbar-

dziej powszechnie uprawiana jest tu odmiana czereśni Durora nel Verona o twardej skórce pozwalającej na dalszy transport owoców eksportowanych. W południowej części tej prowincji uprawiane są owoce ziarnkowe, w tym głównie jabłka.

Powierzchnia upraw brzoskwiniowych w prowincji Verona w sadach zwartych wzrasta stopniowo od czasów I wojny światowej: w 1921 r. — 550 ha, w 1933 — 3000 ha, w 1942 — 4385 ha, w 1954 — 5177 ha i w 1966 — 17 550 ha.

Ciekawie przedstawia się struktura powierzchni upraw brzoskwiniowych wg wielkości gospodarstw w tej prowincji, co świadczy jednocześnie o koncentracji tych upraw (tab. 6). Wyraźnie zaznacza się większy udział upraw brzoskwiniowych

Tabela 6

Struktura powierzchni w gospodarstwach uprawiających brzoskwinię w prowincji Verona w 1958 r.

Area structure in farms growing peaches in Verona province in 1958

Wielkość powierzchni gospodarstw Size of farms ha	Liczba gospodarstw The number of farms	Ogólna powierzchnia gospodarstw Total area of farms ha	Udział powierzchni — The share of area		
			brzoskwinię w czystej uprawie single growth of peaches %	brzoskwinię z innymi gatunkami w uprawie mieszanej peaches with other crops mixed growing %	grunty orne arable lands %
Do 0,5	149	54	41,9	46,4	11,7
0,5– 1	322	249	43,7	37,8	18,5
1 – 2	576	1 022	32,4	39,2	28,4
2 – 5	1 221	4 354	27,8	45,1	27,1
5 – 10	770	5 459	18,7	38,6	42,7
10 – 20	384	5 402	19,2	31,7	49,1
20 – 50	189	6 016	15,8	27,1	57,1
50 – 70	42	2 417	8,6	20,5	70,9
70 –100	11	918	13,7	17,1	69,2
Ponad 100	24	4 091	4,1	13,5	82,4
Ogółem Total	3 688	29 962	—	—	—
Średnio On average	—	—	17,3	30,5	52,2

Źródło — Source: W. Schalt, 1958 [26].

w gospodarstwach mniejszych. Techniczne wyposażenie gospodarstw jest dobre. Motoryzacja kompletna. Donajem siły roboczej jest tu dosyć łatwy do osiągnięcia mimo, iż zarobki za pracę w rolnictwie są niskie.

Między rzeką Po i Apeninami leży szczególnie owocodajny region Emilia Romagna z trzema wyróżniającymi się prowincjami Ferrara, Bologna i Modena. Gleby wytworzone z glin pylastych, powstałych ze zwietrzenia margli, są przez wielowiekową uprawę doprowadzone do wysokiej kultury. Zawartość próchnicy w glebie 1–6%. Odczyn gleby obojętny, dzięki dużej zawartości wapna. Korzystne są miejsco-

we warunki klimatyczne: średnia roczna temperatura 13,2°C (maksymalna skrajna +34°C, minimalna skrajna —8°C). Roczne opady jednak są niezbyt wysokie — ok. 700 mm rocznie, lato jest stosunkowo suche.

Sady występują przeważnie w średnich gospodarstwach chłopskich, ale trafiają się również gospodarstwa o powierzchni ponad 50 ha zajmujące się produkcją sadowniczą. Od 1775 r. istnieją w tym rejonie uprawy sadownicze, jednak ich rzeczywisty rozwój datuje się tam od ok. 50 lat. Przed pierwszą wojną światową produkcja owoców w każdym gospodarstwie była przeznaczona na własny użytek rodziny właściciela gospodarstwa. Po I wojnie nastąpił silny rozwój tego kierunku produkcji, która stała się produkcją handlową. W 1913 r. było w tym terenie zaledwie około 30 ha sadów, w 1954 r. — 22 000 ha, a w 1966 r. — 53 202 ha. W sadach przeważają owoce ziarnkowe. Istnieją gospodarstwa o własnej sile roboczej, lecz spotyka się również duże sady do 50 ha oparte na najemnej sile roboczej. Tam gdzie sadownictwo nie obejmuje całej powierzchni gospodarstwa, prowadzone są intensywne uprawy, takie jak warzywa, konopie i buraki cukrowe.

Drzewa prowadzi się przeważnie w formie krzaczastej, a grusze są cięte i prowadzone w szpalerach o gałęziach łukowato wygiętych i od spodu związanych. Upraw współrzędnych pod drzewami nie spotyka się. Sady są nawadniane. Wposażenie gospodarstw w techniczne środki produkcji i urządzenia jest bardzo dobre. Zwraca uwagę duża ilość traktorów i narzędzi do mechanicznej uprawy ziemi oraz opryskiwaczy. Ochrona roślin stoi na wysokim poziomie. Ze względu na zasobność gleb miejscowych nawozy mineralne stosuje się tu nieregularnie i w małych dawkach, natomiast nawożenie obornikiem jest powszechne.

Prowincja Ferrara daje ok. 25% ogólnego zbioru jabłek. Wśród odmian przeważają: Abbondanza, Delicious, Stark Delicious, Starking, Golden Delicious, Ricardo i Jonathan. Z odmian grusz wyróżniają się: Abate Pétel, Bonkreta Williamsa i Passe Crassene. Ta ostatnia ma szczególne powodzenie w eksporcie. Spośród brzoskwiń przeważają odmiany wczesne i średnio późne.

Sadownictwo włoskie zawdzięcza swój rozwój nie tylko korzystnym warunkom klimatyczno-glebowym, ale również sprawnej organizacji zbytu owoców. Różne organizacje troszczą się o równomierny zbyt osiągniętych zbiorów. Najwyższą instancją o największej kompetencji jest w tej dziedzinie instytucja państwowa: Instytut Handlu Zagranicznego (ICE). Instytut Handlu Zagranicznego nie ma charakteru naukowo-badawczego, a działalność jego koncentruje się na sprawach gospodarczych. Podlega on Ministerstwu Handlu Zagranicznego, które czuwa nad sprawami eksportu i zarządza środki do ich wykonania. ICE prowadzi szczegółowy nadzór nad eksportem, kontrolując jakość i ilość towaru. Szczególna uwaga zwrócona jest na zdrowotność towaru eksportowanego. W związku z tym ICE czuwa i ingeruje w sprawy produkcji, przede wszystkim w zakresie ochrony roślin i odmian. ICE na rynkach importerów utrzymuje swoje placówki do badań rynku. Podległe placówki składają meldunki do Centrali, która ze swej strony daje wytyczne przedsiębiorstwom zajmującym się bezpośrednio wykonaniem eksportu.

Wraz z rozwojem produkcji doszło do związania się producentów z organizacjami obrotu na bazie spółdzielczości. W północnych Włoszech ok. 50% produ-

centów jest zrzeszonych w spółdzielnie. One utrzymują własne biuro handlowe i sprzedają owoce określonym przedsiębiorstwom na rynek wewnętrzny i zagraniczny. Zrzeszeni członkowie są obowiązani dostarczać towar wyłącznie określonym przedsiębiorstwom. Towar jest dowieziony do punktu skupu, gdzie jest on przystosowany do wysyłki. Punkty skupu są rozrzucone w terenie w rejonach koncentracji upraw. Spółdzielnie rozliczają się z dostawcami wg ilości i jakości towaru.

Ogólna opłata plantatora wynosi 10–15% osiągniętej ceny za dostarczony towar. Z tej ogólnej opłaty 0,5–5% ceny przeznaczone jest na opłacenie kosztów handlowych, dalsze 5% opłaca koszty zarządzania i utrzymania pomieszczeń spółdzielni. Pozostałe kwoty z opłat stanowią dochód spółdzielni, rozdzielany między członków spółdzielni lub przeznaczony na inwestycje (magazyny, środki transportowe, przechowalnie).

Oprócz spółdzielni handlowej producentów działają dwa inne pionery handlowe: spółdzielnie kupieckie oraz prywatne przedsiębiorstwa hurtowe. Spółdzielnie kupieckie rozliczają się ze swymi członkami analogicznie jak spółdzielnie producentów. Prywatne przedsiębiorstwa hurtowe również wiążą się umowami z producentami i obok spółdzielczości organizują sprzedaż.

Szczególne uwagi zwrócone jest w rejonach skoncentrowanych upraw na przechowalnie i chłodnie. Rozmieszczenie pojemności chłodni w terenie dostosowane jest do koncentracji produkcji, głównie jabłek, brzoskwiń i częściowo gruszek. Gatunki te bowiem wymagają najdłuższego okresu składowania w odpowiedniej temperaturze. Dlatego też północne Włochy posiadają około 93% ogólnej krajowej pojemności komór chłodniczych przeznaczonych na przechowanie owoców i warzyw.

Obecna pojemność chłodni na owoce w poszczególnych regionach (1964 r.) wg prof. G. C. P r a t e l l a z uniwersytetu w Bologni przedstawia się następująco:

Regiony	0,3 t odpowiada 1 m ³ komory
Emilia Romagna	510,0 tys. ton
Trentino Alto-Adige	269,4 „
Veneto	139,5 „
Lombardia	57,0 „
Piemonte, Val d'Aosta	24,6 „
Lazio	12,0 „
Campania	26,6 „
Pozostałe 11 regionów	36,8 „
Włochy ogółem	1075,9 tys. ton

Pojemność magazynów z kontrolowaną atmosferą jeszcze w 1960 r. ogólnie nie przedstawiała się we Włoszech zbyt imponująco na tle innych krajów rozwiniętych gospodarczo. W 1965 r. jednak sytuacja uległa dużej zmianie (tab. 7).

W Veronie od 1928 r. istnieje wielka chłodnia. Budowa jej zasadniczo została oparta o fundusze spółdzielni, której przysły z pomocą finansową inne placówki. Korzystanie z chłodni odbywa się na warunkach następujących: nadchodzący towar jest albo przed, albo po składowaniu sortowany, co wpływa na koszty składowania. Opłata miesięczna za składowanie wynosi 300 lirów/q (przeciętna cena 1 q jabłek

Tabela 7

Pojemność magazynów z kontrolowaną atmosferą (w tys. ton)
Storage with controlled atmosphere (in thous. tons)

Rok Year	NRF German Federal Republic	Francja France	Włochy Italy	Holandia The Nether- lands	Belgia Belgium	Anglia England	Stany Zjednoczone USA
1960	1,0	0,5	4,0	16,0	0,2	100,0	237,6
1965	23,0	2,0	82,5	30,0	4,2	100,0	280,0
Przewidywania Estimated							
1970	40,0	5,0	180,0	40,0	30,0	100,0	.

Źródło: Urząd Statystyczny EWG 1967 [28].

Source: Agricultural Statistics EWG 1967 [28].

wynosi około 8 tys. lirów). Druga ultra nowoczesna chłodnia, również spółdzielcza, znajduje się w Ferrarze i może pomieścić 10 tys. ton owoców. Bocznica kolejowa, nowoczesne wewnętrzne urządzenia transportowe ułatwiają bezkolizyjny przebieg składowanego towaru.

Mniejsze przechowalnie w terenie są dość gęsto rozsiane, często w powiązaniu z punktem skupu. Ich budowa jest popierana i zasilana kredytami przez państwo. Duże gospodarstwa mają swe własne przechowalnie. Ocenia się, że ogólna pojemność chłodni-przechowalni wynosi w samej prowincji Ferrara około 55 tys. ton, czyli mniej więcej około 1/5 miejscowego zbioru jabłek.

Dzięki wybudowaniu chłodni o większej pojemności umożliwiono równomierne dostawy owoców na rynek w ciągu całego roku.

Mówiąc o zbyciu produkcji sadowniczej, nie można pominąć sprawy opakowań, którym poświęcona jest wielka uwaga. Pod względem nowoczesności, jakości i ilości opakowań Włosi mają dużą przewagę na wielu rynkach zagranicznych nad innymi eksporterami.

Należy stwierdzić, że włoskie sadownictwo miało osiągnięcia w dziedzinie sortowania, pakowania i masowego składowania wcześniej niż w samej produkcji. W następnej kolejności nastąpił dopiero wielki planowy postęp w wyposażeniu gospodarstw i doskonaleniu agrotechniki.

Sytuacja obecna

Stopniowy rozwój produkcji osiągnął w 1966 r. nigdy dotąd nie notowany poziom zbiorów we Włoszech:

1940	1954	1966
300	800	2600 tys. ton jabłek
200	350	1250 „ gruszek
300	450	1400 „ brzoskwiń

Przeciętny przyrost powierzchni pod uprawami w ciągu ostatnich 3 lat wyniósł: 3,8% w jabłoniach, 9,8% w gruszech, 4,1% w brzoskwiniach, 9,6% w morelach i 5,6% w śliwach.

Produkcja wzrasta silniej niż zapotrzebowanie rynku krajowego, co w konsekwencji powoduje obniżkę cen, głównie jabłek i gruszek. Jedynie ceny brzoskwiń utrzymują się na dość wysokim poziomie. Duże nadwyżki produkcyjne wywołują zwiększenie wysiłku nad wzmożeniem eksportu, co przeważnie daje pozytywne wyniki (tab. 8).

Produkcja osiągnięta w 1966 r. może być uważana za wykładnik dynamiki włoskiej i postępu technicznego, który jej towarzyszy. Obserwując to zjawisko, należy się zastanowić nad konsekwencjami ekonomicznymi tego stanu rzeczy. Stwierdzić należy, że szybki rozwój produkcji przewyższył przewidywania. Program rozwoju ekonomicznego lat 1966–1970, oceniając sadownictwo jako ważny dział rolnictwa włoskiego, przewidywał wyższy wskaźnik rozwoju tego działu niż pozostałych. Wskaźnik ten osiągnął w latach 1963–1966 5,1% wobec przewidywań 4,7% dla całego pięciolecia.

W rzeczywistości rozwój wyspecjalizowanego sadownictwa jest jeszcze daleko w tyle za możliwościami intensywnego wykorzystania: dość pomyśleć o perspektywie 450 tys. ha przewidzianych do nawodnienia na południu wg programu „Cassa” w zestawieniu z 16 500 ha posadzonych sadów w tym rejonie w ciągu ostatnich 7 lat. W perspektywie należy więc zdać sobie sprawę z potencjalnych możliwości produkcyjnych rolnictwa nawadnianego.

Należy zaznaczyć, że produkcja sadownicza jest to produkcja nie tylko z sadów wyspecjalizowanych. Istnieje wiele plantacji mieszanych, współrzędnych, które często nie wchodzi do ewidencji. Powierzchnia jednak tych plantacji wyraźnie ulega zmniejszeniu i widać tendencję w kierunku sadów wyspecjalizowanych, jednogatunkowych.

Bilans owoców z ostatnich trzech lat przedstawia tabela 9. W bilansie tym przede wszystkim zwraca uwagę ostatni rząd liczb w trzech analizowanych latach. Liczby te, podane jako straty lub nie spożywcze wykorzystanie rosną silnie i w wartości bezwzględnej i w stosunku do wielkości zbiorów. Wskazuje to wyraźnie, iż wzrost spożycia nie nadąża za wzrostem produkcji. Wskazuje to również na to, że przemysł nie jest zupełnie dostosowany do potencjału produkcji. W konsekwencji straty wzrastają bardzo silnie i stanowią w 1966 r. blisko 20% zbiorów. Zaznaczyć należy, że wskutek wysokiego poziomu agrotechniki we Włoszech, jakość zbiorów jest ogólnie wysoka. Straty więc dotyczą towaru dobrej jakości.

Dla pełnej oceny obecnej sytuacji we Włoszech potrzebna jest analiza obrotów i produkcji innych krajów i na tym tle dopiero można rozważyć problemy związane z włoską produkcją sadowniczą. Tak więc, trzeba zdać sobie sprawę, że wymagania ekologiczne jabłoni są tego rodzaju, że jabłka mogą być produkowane w wielu krajach, stąd na rynku międzynarodowym występuje duża dyspozycyjność tym towarem. Niektóre kraje, jak np. Francja, która dotąd była importerem włoskiej produkcji, sama stała się eksporterem. Inne kraje jak NRF, Austria zmniejszyły swe obroty z Włochami, inne znowu, jak Węgry stały się konkurentem Włoch w eksporcie. W tej sytuacji eksport włoski, który osiągnął maksymalną wielkość

Tabela 8

Rozwój produkcji owoców we Włoszech w latach 1959-1966
The development of fruit production in Italy in the 1959-1966

Sady wyodrębnione (bez mieszanyc kultur)
Individualized orchards (without mixed cultures)

Produkcja Production	powierzchnia w tys. ha area in thous. ha			zbiór w tys. ton harvest in thous. tons			plon w q/ha yield in q/ha			Ogólny zbiór w tys. t Total harvest in thous. tons		
	średnio average 1959- 1963	1965	1966	średnio average 1959- 1963	1965	1966	średnio average 1959- 1963	1965	1966	średnio average 1959- 1963	1965	1966
Jabłka Apples	75	82	85	1411	1585	2011	216,2	208,9	236,3	2064	2185	2584
Gruszki Pears	34	54	57	383	617	879	158,5	156,2	154,9	766	962	1249
Czerśnie i wiśnie Cherries and sour cherries	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	196	226
Brzoskwinie Peaches	72	85	91	779	1053	1192	129,0	140,8	130,4	996	1300	1423
Morele Apricots	4	5	6	19	29	38	40,0	67,3	63,7	48	71	77
Śliwki Plums	2	4	4	22	38	41	108,0	148,9	106,6	108	188	140
Figi Figs	30	15	12	63	40	38	21,1	26,6	31,3	299	246	241
Truskawki Strawberries	7	10	10	42	57	69	58,3	59,5	66,3	42	57	69

Tabela 9

Bilans owoców świeżych I grupy (w tys. ton*)
The balance of fresh fruits I group, in thous. tons*

	1964	1965	1966
Zapas pierwotny (z zeszłego roku)	160	290	270
Initial reserve (from the previous year)			
Zbiór	6350	6010	7000
Harvest			
Import	110	330	340
Ogólna ilość do rozporządzenia	6620	6630	7610
Total amount at the disposal			
Ogółem zapotrzebowanie konsumpcyjne	5242	5118	5740
Total consumption demand			
W tym:			
Out of which:			
konsumpcja w stanie świeżym (wewnętrzna)	3900	3800	4230
home consumption of fresh fruit			
eksport	1150	1130	1320
export			
wykorzystanie przez przemysł	192	188	190
used by the industry			
Zapas końcowy	290	270	500
Final reserve			
Wykorzystanie nie spożywcze i straty	1088	1242	1370
Non-consumptional use and losses			

* Wartości zaokrąglone, łącznie z winogronami deserowymi.

* Round figures, together with dessert grapes.

Źródło: Opracowanie INEA [15] i Związku Producentów Przemysłowych Artykułów Spożywczych w oparciu o dane ISTAT.

Source: Elaborated by INEA [15] and by the Union of Food Industry on the basis of ISTAT.

w latach 1961 i 1962, uległ w 1966 r. kompresji o 600 do 700 tys. ton, co stanowiło około 30% produkcji tego okresu. W NRF, gdzie konsumpcja wzrasta, włoskie owoce, które w 1962 r. stanowiły ok. 72% ogólnego importu NRF, zostały w 1965 r. zredukowane do 51% ogólnej ilości importowanych do NRF owoców. W związku więc z opisaną sytuacją na międzynarodowym rynku ogólna pula eksportowanych jabłek z Włoch została wprawdzie utrzymana na tym poziomie, ale w zamian za poważną obniżkę cen (o 10%). W 1966 r. rynek wewnętrzny włoski został nasycony całkowicie i konsumpcja wewnętrzna wzrosła do granic dotąd nieznanych, co doprowadziło również do załamania się cen, które spadły na rynku wewnętrznym w stosunku do r. 1963 o ok. 6,7%. Szacuje się, że blisko 100 tys. ton jabłek zostało zmarnowane lub wykorzystane do użytku niekonsumpcyjnego.

Inna sytuacja powstała dla produkcji gruszek, co jest zrozumiałe ze względu na znacznie bardziej specyficzne wymagania grusz. Ekspansja gruszek włoskich na rynku międzynarodowym rośnie, gdyż Włochy stały się największym ich producentem, jako kraj w tej produkcji wyspecjalizowany. Ogólne powodzenie uzyskuje

przede wszystkim późna odmiana Passa Crassana. Odmiana ta jednak, ze względu na swe właściwości biologiczne, nie może być zbyt długo przechowywana. Toteż jej duża podaż na rynek wpłynęła w pewnym momencie na pogłębienie jeszcze nadwyżek owoców na rynku wewnętrznym. W gruszkach nie zanotowano dużej obniżki cen na rynku wewnętrznym. Popyt jest u pułapu saturacji. Eksport, jak dotąd, utrzymuje się na tym samym poziomie, ale przy cenach niższych.

Obrót brzoskwiniami nie przedstawia większych trudności. Eksport wzrasta i ceny również wzrastają nie tylko w stosunku do cen z poprzedniego roku, ale i do cen z 1953 r. Ponieważ we Francji rok 1966 był bardzo nie sprzyjający dla produkcji brzoskwiń i wskutek tego konkurencja francuskich brzoskwiń odpadła, Włochy sprzedały korzystnie za granicę dużą część swych zbiorów. Nie można jednak wyników tego roku brać pod uwagę na przyszłość, tym bardziej, że zarysowują się nowi konkurenci: Grecja, Hiszpania, Bułgaria. Warunki dla eksportu włoskiego mogą stać się niepomysłne, a rynek wewnętrzny nie wchłonie całej produkcji, której powierzchnia uprawy ostatnio bardzo silnie wzrosła, szczególnie w dolinie rzeki Po. Rozwój eksportu brzoskwiń w latach 1960–1966 przedstawiono w tabeli 10 wg krajów przeznaczenia. Szacunek zużycowania produkcji brzoskwiń w 1964 r. przedstawia rysunek 5.

Tabela 10

Eksport brzoskwiń z Włoch w tys. ton
The export of peaches from Italy in thous. tons

Kraj przeznaczenia Country of destination	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
Ogółem Total	217,0	236,0	202,0	255,0	268,0	225,0	270,0
NRF German Federal Republic	147,0	153,0	131,0	150,0	170,0	110,0	.
Anglia England	13,0	15,5	12,2	—	—	—	.
Benelux	4,5	10,0	7,8	1,0	12,0	—	.
Francja France	2,2	3,7	5,7	—	7,0	—	.
Szwajcaria Switzerland	18,0	20,0	21,8	25,0	28,0	23,4	.
Austria Austria	.	9,7	10,8	—	—	—	.

Źródło: Urząd Statystyczny EWG 1967 [28].

Source: Agricultural statistics EWG 1967 [28].

Proces mechanizacji uprawy brzoskwiń ciągle wzrasta, ale wciąż jest jeszcze nie całkowity i odmienny w różnych rejonach, a jednak od niego zależy dalszy rozwój produkcji bardzo pracochłonnej. Podane liczby w tabeli 11 pokazują na przykładzie, jakie znaczenie ma mechanizacja w nakładach pracy przy uprawie brzoskwiń.

Tabela 11

Nakłady pracy (roboczogodziny/ha rocznie) przy uprawie sadu brzoskwiowego w prowincji Ravenna w regionie Emilia Romagna w stosunku do poziomu mechanizacji

Labor input (work hours per ha annually) in peach orchard cultivation in the Ravenna province of the Emilia Romagna region, in relation to the mechanization level

Lata Years	Prace uprawowe gleby Land tillage works			Cięcie zimowe i letnie Winter and summer trimming			Zabiegi ochrony roślin Plant protection measures			Zbiór* Harvesting*			Ogółem Total		
	godziny hours	wskaźnik index		godziny hours	wskaźnik index		godziny hours	wskaźnik index		godziny hours	wskaźnik index		godziny hours	wskaźnik index	
1951**	180	100		308	100		175	100		520	100		1183	100	
1964***	110	61		260	88		60	34		520	100		950	80	
1964****	40	22		240	78		35	20		420	82		735	62	

* Zbiór przy plonie 150 q/ha.

* Harvesting in case of yield of 150 q/ha.

** Dane zebrane z tabeli analitycznej sporządzonej staraniem Inspektoratu Rolnego w Ravennie. Tabela dotyczyła roboczogodzin na ha w sadach o ograniczonej mechanizacji pracy w międzyrzędziach i przy zabiegach fitosanitarnych wykonanych lancami i częściowo ręcznie.

** Data collected from analytical table elaborated by the Agricultural Inspector at Ravenna. The table pertained the work hours per ha in orchards with limited mechanization of work between rows and of plant protection measures, performed by means of lances and partially by hand.

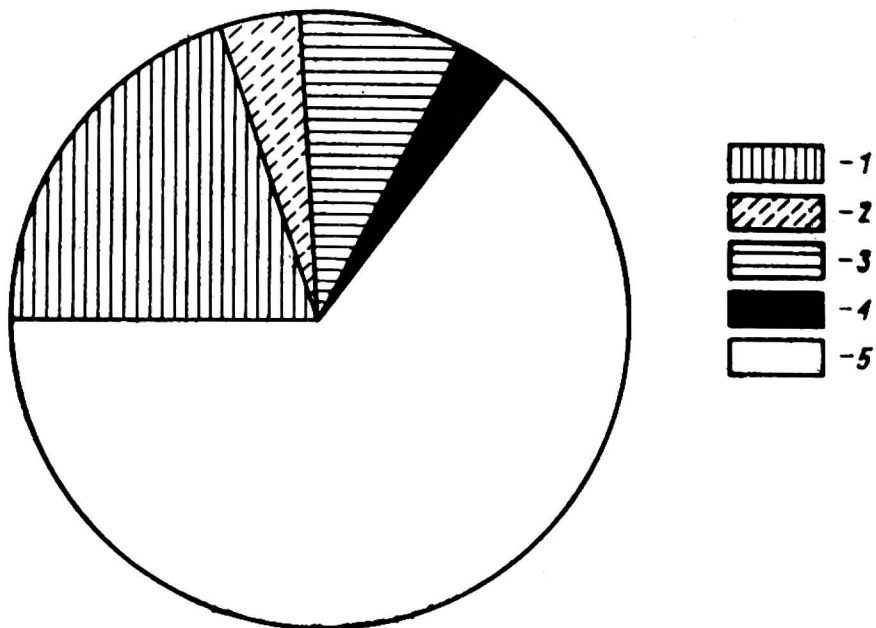
*** Prace pielęgnacyjne uprawy gleby całkowicie zmechanizowane, zabiegi ochronne wykonane za pomocą motopomp ze sztangami.

*** Soil tillage works fully mechanized, plant protection measures performed by motorpumps with bars.

**** Prace uprawowe gleby, nawożenie oraz utrzymanie kanałów odpływowych dla wody, całkowicie zmechanizowane; cięcie koron na palmetę z wysokich wózków; mechaniczna wywózka ściętych gałęzi; zbiór wykonany przy użyciu wozów zmotoryzowanych.

**** Soil tillage work, fertilization, maintenance of water outflow channels, fully mechanized; tree crown palmet cutting from high carts; mechanized removal of cut branches; harwert performed with the utilization of mechanized carts.

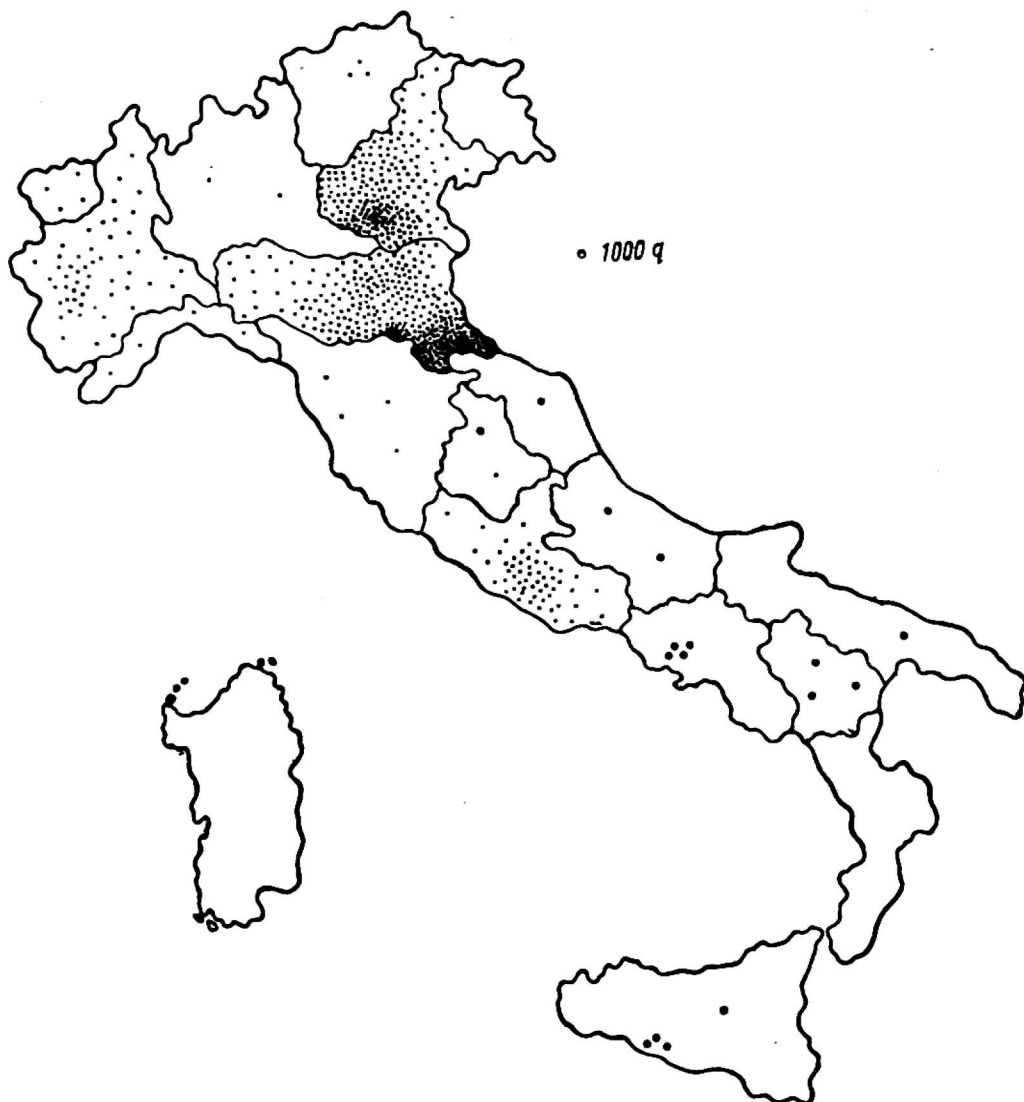
Źródło — Source: E. Baldini, 1966 [1].

Rys. 5. Szacunek zużytkowania produkcji brzoskwiń; 1964 r. — Estimated utilization of peach production; Year 1964

Legenda: (1) eksport — eksport 20%, (2) straty — losses 4%, (3) samozaopatrzenie — selfsupply 9%, (4) przetwory — processing 3%, (5) rynek wewnętrzny — home market 64%

Źródło — Source: E. Baldini, 1967 [1].

Rys. 6. Rozmieszczenie produkcji truskawek; 1964 r. — Dislocation of strawberry production; 1964

Źródło — Source: E. C. Branzanti, 1967 [4].

Tabela 12

Przebieg produkcji truskawek regionami w latach 1958 i 1964 (w tonach)
 Strawberries production by regions during 1958 and 1964 periods (in tons)

Regiony (województwa) Regions	1958	1964	$\frac{1964}{1958}$	Struktura produkcji regionami w % powierzchni kraju Production structure by regions in % of the country area
Włochy północne				
Northern Italy				
Piemonte-Valle d'Aosta	2 565	6 087	237	9,8
Liguria	688	426	62	0,7
Lombardia	251	183	72	0,3
Trentino A.-Adige	.	256	193*	0,4
Veneto	6 387	18 625	292	29,8
Friuli Venezia Giulia	5	21	420	0,0
Emilia Romagna	10 675	29 481	276	47,3
Włochy środkowe				
Midland Italy				
Marche	34	116	341	0,7
Toscana	125	435	348	0,7
Umbria	25	155	620	0,2
Lazio	3 787	5 036	132	8,1
Włochy południowe i wyspy				
Southern Italy and islands				
Campania	332	361	99	0,6
Abruzzi	154	244	158	0,4
Puglia	23	155	673	0,2
Basilicata	.	294	420**	0,5
Calabria	7	11	157	0,0
Sicilia	208	475	228	0,8
Sardegna	94	39	41	0,0
Włochy północne	20 571	55 079	267	88,3
Northern Italy				
Włochy środkowe	3 971	5 742	144	9,2
Midland Italy				
Włochy południowe i wyspy	818	1 579	193	2,5
Southern Italy and islands				
Ogółem Włochy	25 360	62 400	246	100,0
Total Italy				

* 1963 = 100. ** 1960 = 100.

Źródło — Source: Boll. Mensile di Statistica 1966.

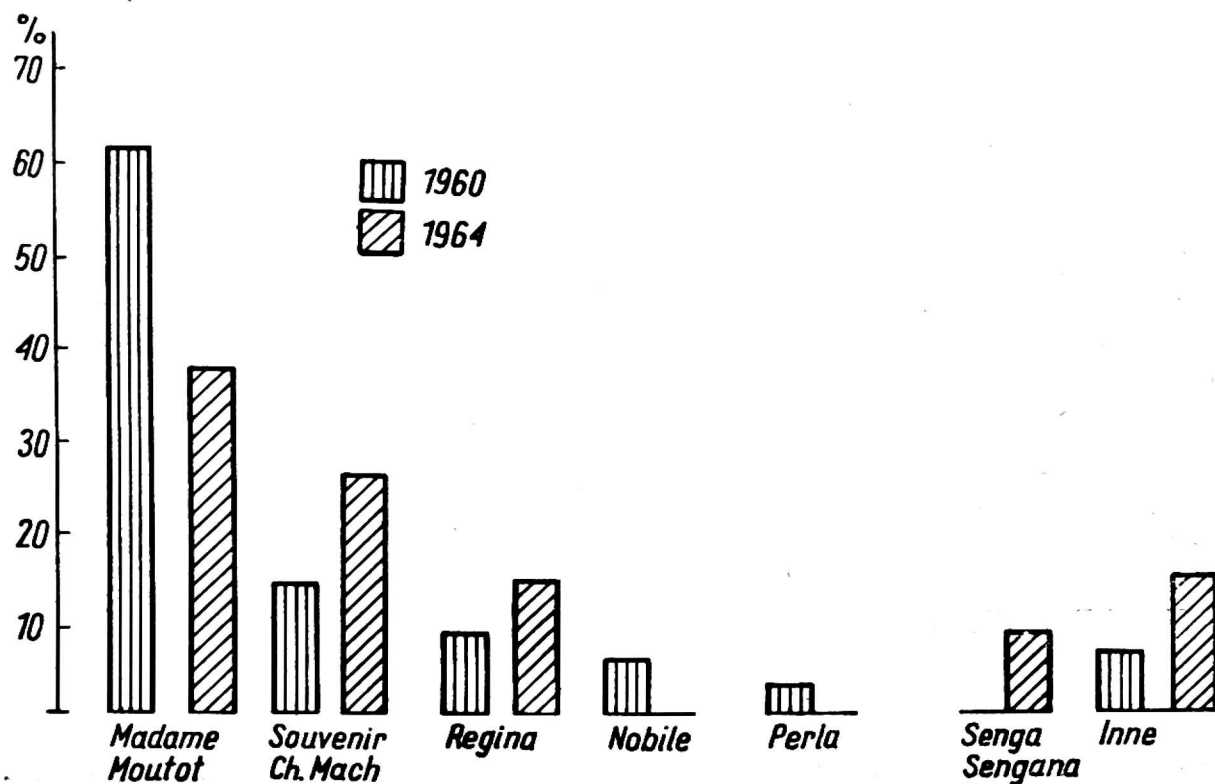
Osobnego omówienia wymaga uprawa truskawek, która w swym rozwoju jest bardzo charakterystyczna dla ogólnej produkcji włoskiej: szybkie zmiany w dostosowaniu do koniunktury oraz silna koncentracja upraw (ab. 12, rys. 6). Zarówno ujęcie graficzne jak i zestawienie liczbowe wykazują, że uprawy truskawki koncentrują się w północnych Włoszech głównie w dwóch regionach: Emilia Romagna

Tabela 13

Koszt produkcji truskawek w kilku najważniejszych prowincjach produkujących truskawki
 Strawberry production costs in some most important provinces where strawberries are grown

Prowincja Province	Plon w ciągu trzyletniego trwania plantacji truskawek Yields after 3 years long duration a plantation				Koszt produkcji 1 q w lirach w ciągu 3 lat plantacji owocującej Production costs of 1 q in liras during a three years long period of fruit bearing plantation existence		
	rok zbiorów year of harvesting			razem total	koszt sadzenia i pielęgnacji w czasie trwania plantacji costs of planting and cultivation of the plantation duration	koszt zbioru costs of harvesting	razem wszyst- kie koszty bezpośrednie total direct costs
	I	II	III				
	q/ha	q/ha	q/ha	q/ha			
Verona	30	150	105	285	6 360	4 780	11 140
Bologna	20	120	76	216	8 100	4 500	12 600
Forli	.	.	.	255	6 860	4 570	11 430
Ferrara	10	70	48	128	13 670	5 660	19 330
Roma	10	60	30	100	17 500	6 120	23 620
Włochy Italy	10	70	44	124	14 110	5 660	19 770

Źródło — Source: E. C. Branzanti, 1967 [4].

Rys. 7. Znaczenie głównych odmian truskawek we Włoszech w 1960-1964 — The importance of main varieties of strawberries in Italy during the 1960-1964 period

Źródło — Source: E. C. Branzanti, 1967 [4].

i Veneto. Największym ośrodkiem produkcji truskawek jest prowincja Verona, która w 1964 r. wyprodukowała 29% całego krajowego zbioru. Drugą z rzędu prowincją jest Bologna — 23% ogólnego zbioru. Przeciętny plon dla całej włoskiej produkcji wynosi 61,2 q/ha, biorąc za podstawę ogólną powierzchnię upraw truskawek, natomiast plon z plantacji owocujących (II i III rok) osiąga 82,6 q/ha. W prowincji Verona przeciętny plon z plantacji owocujących wynosi 123,8 q/ha. Plon w Holandii przeciętnie wynosi 150–200 q/ha.

Z ogólnego zbioru truskawek 33,7% (w 1964 r.) zostało wyeksportowane: z prowincji Verona 80% i z regionu Veneto 20%. Eksportowana truskawka trafia w 60% do NRF i w 30% do Szwajcarii. Niewielkie ilości zakupują: Austria, Belgia, Francja, Anglia, Holandia i Szwecja.

Cena skupu truskawek ulega wahaniom rocznym; w 1962 r. wynosiła ona za 1 q 20 280 lirów, w 1963 r. — 23 250 lirów, a w 1964 r. — 20 200 lirów. Przy przeciętnym koszcie produkcji w prowincjach Verona, Bologna, Forli (tab. 12) uprawa ta jest opłacalna i nic dziwnego, że silnie się rozwija; natomiast ulega ona regresji w prowincjach Ferrara, Roma i innych, gdzie osiągnięte plony są znacznie niższe niż w bardziej na północ położonych regionach.

Truskawki przeważnie są uprawiane w gospodarstwach drobnych, gdzie jest dosyć rąk do pracy. Usuwanie wąsów i zbiór wymagają bowiem dużych nakładów pracy. Gospodarstwa te są intensywnie zmechanizowane (monokultury). Ostatnio dla przyspieszenia zbiorów stosuje się folię na plantacjach (tunele). Deszczownie stosowane są rzadziej na nizinach, natomiast w okolicach pagórkowatych i w górzystych występują one dość często — np. w prowincji Bologna, w dolinie Santerno 50% plantacji jest zaopatrzone w deszczownie; w prowincji Forli, gdzie ogólna powierzchnia plantacji wynosiła w 1964 r. 900 ha, deszczownie obejmowały 100 ha, a tunele foliowe około 30 ha (tab. 13).

Truskawka we Włoszech bazuje głównie na 4 podstawowych odmianach (rys. 7), z tym że odmiana Madame Moutot górowała i jeszcze nadal góruje nad wszystkimi innymi. Ostatnio jednak bardzo wyraźnie odmiana ta jest wycofywana z upraw na korzyść odmiany Souvenir de Charles Machiroux (w Polsce znana pod nazwą Macheraus), Regina i Senga Sengana.

Sytuację w eksporcie i imporcie zarówno ilościowo jak i wartościowo podaje tabela 14, udział importu świeżych owoców z Włoch w niektórych krajach Europy zachodniej w ostatnich trzech latach tabela 15, a wskaźniki cen hurtowych i detalicznych owoców świeżych — tabela 16.

Około 20% zbiorów jabłek, brzoskwiń i gruszek jest eksportowane (tab. 14 i 15), a truskawek i winogron deserowych nawet ponad 30%. Jest to ilość stosunkowo (bezwzględnie również) tak znaczna, że rzutuje ona na całą produkcję: zarówno na dobór odmian jak i jej jakość. Ceny eksportowe również oddziałują na ceny rynku wewnętrznego. Spadek cen występujący w 1966 r. w stosunku do 1965 r. jest bardzo znaczny we wszystkich gatunkach owoców z wyjątkiem brzoskwiń. Na tym tle ciekawie bardzo przedstawiają się ceny hurtowe i detaliczne na rynku wewnętrznym (tab. 16). Ceny zostały podane we wskaźnikach w stosunku do 1953 r.

Tabela 14

Eksport owoców świeżych
Export of fresh fruits

Gatunek owoców Species of fruits	1965		1966		Ceny przeciętne owoców eksportowanych w lirach/q Average prices of exported fruits in liras/q	
	ilość eksportowanych owoców w tys. ton the amount of fruits exported in thous. tons	% produkcji % of production	ilość eksportowanych owoców w tys. ton the amount of fruits exported in thous. tons	% produkcji % of production	1965	1966
	Jabłka Apples	487,3	22,3	492,1	19,3	9 140
Gruszki Pears	130,9	13,6	242,9	19,4	12 420	8 670
Brzoskwinie Peaches	224,7	17,3	269,5	18,9	13 710	14 670
Wiśnie i czereśnie Cherries and sour cherries	13,0	6,6	22,2	9,8	25 815	24 470
Truskawki Strawberries	19,7	34,7	25,6	37,3	29 370	26 880
Winogrona deserowe Dessert grapes	216,9	31,9	240,2	32,8	9 495	9 290
Inne owoce Other fruits	36,3	—	29,7	—	—	—

Źródło — Source: ISTAT [16] Przeliczenia własne autora. Author's own computations.

w celu zorientowania w ogólnym wzroście cen w okresie 13 lat i w wahaniach lat 1965 i 1966 oraz w relacji cen hurtowych i detalicznych.

Tabela 16 wskazuje na to, że ceny detaliczne zupełnie nie układają się równolegle do cen hurtowych i mimo dużego spadku cen w hurcie, wskaźniki cen detalicznych rosną. Poza tym zwraca uwagę znacznie silniejszy wzrost cen detalicznych w stosunku do roku podstawowego 1953 niż cen hurtowych. Być może i w tym należy szukać częściowej przyczyny niemożności poszerzenia konsumpcji wewnętrznej.

W obecnej sytuacji polityka gospodarcza Włoch idzie w kierunku rozwoju przemysłu przetwórczego oraz w kierunku usprawnienia handlu wewnętrznego i zagranicznego, aby wchłonąć całą produkcję. W handlu obserwuje się dążenie do rozwinięcia nowych form sprzedaży, jak np. supermarkety, które mają ułatwić zadanie handlu przez masową sprzedaż detaliczną. Tendencję w tym kierunku można odczytać z zestawienia różnego rodzaju placówek sprzedaży owoców i warzyw wziętego przykładowo z terenu miasta Rzym (tab. 17). Wyraźnie widać, że następuje regresja sprzedaży detalicznej producentów. Sprzedawcy drobni utrzymują się, szczególnie sprzedający na straganach, natomiast większe sklepy specjalistyczne

Tabela 15

Eksport włoskich świeżych owoców do niektórych krajów Europy Zachodniej (w tys. ton)
Export of Italian fruits to some West European countries (in thous. tons)

Kraje importujące Importing countries	1963			1964			1965			1966		
	ogółem total	w tym z Włoch out of which from Italy		ogółem total	w tym z Włoch out of which from Italy		ogółem total	w tym z Włoch out of which from Italy		ogółem total	w tym z Włoch out of which from Italy	
		%	%		%	%		%	%			
Austria	112,1	70,6	63,0	106,9	67,6	63,2	142,2	92,1	64,8	124,8	89,0	71,3
Belgia i Luksemburg	82,0	28,0	34,1	85,4	38,0	44,5	116,3	38,0	32,7	131,8	49,7	37,7
Belgium and Luxembourg	20,2	4,8	23,8	25,0	6,7	26,8	26,6	5,7	24,9	32,1	8,0	24,8
Dania												
Denmark												
Finlandia	58,6	8,3	14,1	50,0	7,8	15,6	45,0	6,4	14,1	62,2	11,6	18,7
Finland												
NRF	1024,9	612,4	59,7	1174,8	669,2	57,0	1278,2	667,9	52,2	1282,6	734,6	59,6
German Federal Republic												
Norwegia	36,5	3,8	10,4	39,3	5,5	14,0	42,5	4,2	9,9	43,6	5,8	13,2
Norway												
Holandia	70,4	19,7	28,0	45,1	12,4	27,4	46,8	10,1	21,6	63,5	22,5	35,4
The Netherlands												
Anglia	385,9	64,2	16,6	443,4	72,3	16,3	442,0	55,4	12,5	491,7	73,4	14,9
England												
Szwecja	98,0	19,4	19,8	95,6	22,6	23,6	103,4	28,6	22,8	118,4	30,8	26,8
Sweden												
Szwajcaria	98,2	63,3	64,4	106,1	78,7	69,4	142,1	86,2	60,6	123,4	85,1	68,9
Switzerland												
Francja	119,6	67,5	56,4	176,7	105,8	59,9	172,2	85,8	49,8	194,7	122,9	63,1
France												
Ogółem — Total	2106,4	962,0	45,7	2348,3	1081,6	46,1	2557,3	1075,4	42,1	2618,8	1233,4	47,1

z owocami i warzywami nikną powoli, a w to miejsce wkraczają supermarkety i domy towarowe.

Jednak należy liczyć się z tym, że spożycie bardzo wiele nie wzrośnie na rynku wewnętrznym, gdyż i tak jest ono we Włoszech przeciętnie bardzo wysokie. Według statystyki OCSE średnie roczne spożycie na głowę ludności w kg owoców omawianej grupy w ostatnim dwuleciu 1964/65 i 1965/66 w różnych państwach jest następujące: Austria 76,9, Belgia i Luksemburg 34,4, Dania 60,0, Francja 48,0, NRF 58,8, Włochy 77,9, Norwegia 33,9, Holandia 61,8, Anglia 35,9, Szwecja 49,0, Szwajcaria 90,3, USA 47,3.

Tabela 16

Wskaźniki cen hurtowych i detalicznych owoców świeżych (1953 r. = 100)
Wholesale and retail price indexes of fresh fruits (index 1953 = 100)

Produkt Product	Ceny w hurcie Wholesale prices			Ceny detaliczne Retail prices		
	1965	1966	wahania % fluctuation	1965	1966	wahania % fluctuation
Winogrona deserowe Dessert grapes	97,2	99,8	+ 2,7	124,3	151,5	+21,9
Jabłka Apples	131,7	93,7	-28,9	159,5	162,2	+ 1,7
Gruszki Pears	178,5	119,3	-33,2	147,8	139,6	-5,5
Brzoskwinie Peaches	158,5	164,5	+ 3,8	165,0	182,9	+10,8
Morele Apricots	161,2	177,6	+10,2	240,2	275,3	+14,6
Wiśnie Sour cherries	246,7	212,7	-13,8	219,8	222,1	+ 1,0
Śliwki Plums	146,1	156,6	+ 7,2	271,4	304,8	+12,3

Źródło: Opracowanie INEA [15].

Source: Elaboration of INEA [15].

Stąd też przede wszystkim gospodarcza polityka włoska chce wpłynąć na rozwój eksportu i przemysłu przetwórczego. W 1966 r. 82,7% całego eksportu owoców poszło do 4 krajów: NRF, Francji, Szwajcarii i Austrii, w dużej mierze dzięki sąsiedztwu terytorialnemu, ale utrzymanie tej pozycji będzie wymagało dużego wysiłku drogą modernizacji wymiany międzynarodowej, polegającej przede wszystkim na doskonaleniu transportu.

Ogólna ilość przerabianych owoców I grupy przez przemysł w stosunku do całej produkcji stanowi tylko 2,7%.

Tabela 17

Punkty sprzedaży detalicznej warzyw i owoców w Rzymie
Retail sale places of vegetables and fruits in Rome

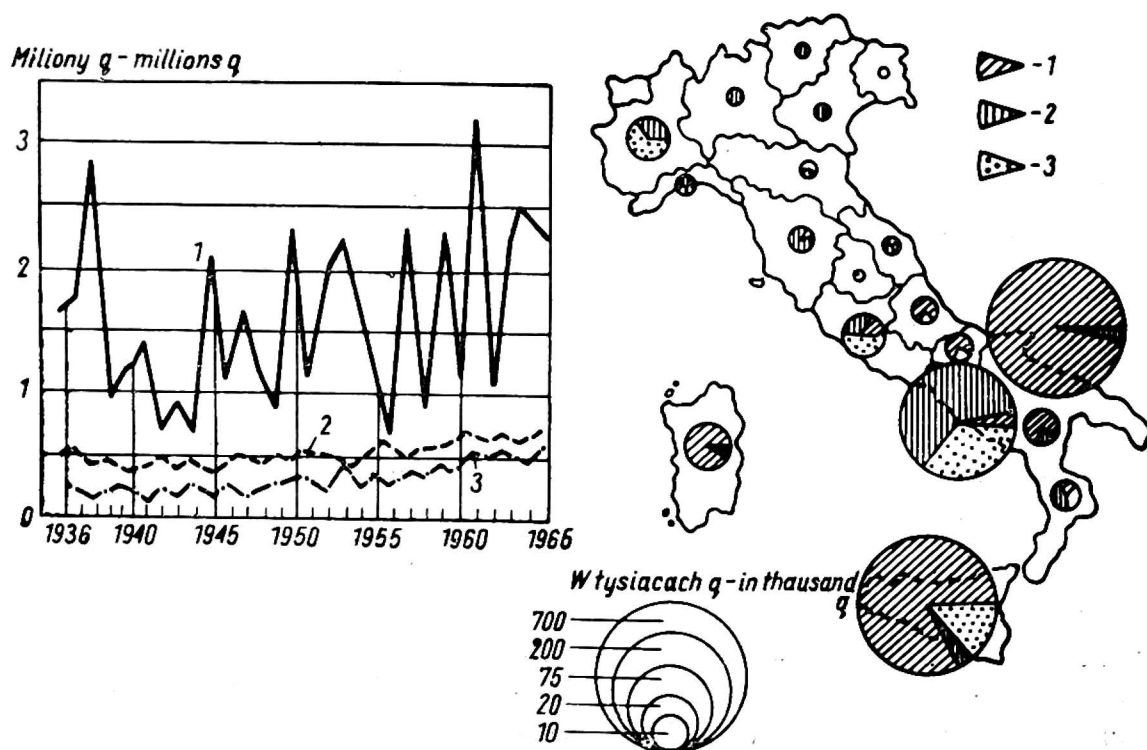
Typ sklepu Type of shop	Punkty sprzedaży — liczba Sale places — number			
	1963	1964	1965	1966
Supermarkety Supermarkets	19	26	25	27
Domy towarowe o cenach stałych Department stores with fixed prices	12	13	16	23
Kupcy indywidualni ogółem Individual salers total	6058	6119	6101	6035
W tym: Out of which:				
w sklepach dużych in big stores	1910	1935	1899	1842
w kioskach in stands	133	133	130	130
w straganach zadaszonych in covered fruit stands	1122	1156	1202	1185
w straganach otwartych in open air fruit stands	2893	2895	2870	2878
Producenci ogółem Producers sales total	2173	2122	2086	2037
W tym: Out of which:				
w sklepach zadaszonych in covered stores				
— z licencją roczną — with annual licence	342	333	330	317
— z licencją kwartalną — with quarterly licence	210	206	226	231
w straganach odkrytych in open air fruit stands				
— z licencją roczną — with annual licence	728	695	677	649
— z licencją kwartalną — with quarterly licence	707	697	674	673
— z licencją kwartalną na sprzedaż owoców, warzyw i wina — with quarterly licence for the sale of fruits, vege- tables and vine	186	191	179	167
Ogółem Total	8231	8241	8187	8072

II GRUPA — OWOCE W OKRYWIE TWARDEJ: MIGDAŁY, ORZECHY WŁOSKIE I LASKOWE, ORZESZKI ZIEMNE I INNE

W grupie tej najważniejszym owocem są migdały, które w okresie 1910–1925 zajmowały poważną pozycję w produkcji owoców włoskich, dając ponad 370 tys. ton zbioru. W 1929/30 wskutek wyjątkowo ostrej zimy nastąpiło wielkie załamanie produkcji spowodowane wymarzeniem części drzew migdałowych i od tego czasu produkcja migdałów utrzymuje się mniej więcej na tym samym niskim poziomie, nie wykazując żadnych tendencji rozwojowych. Wymagania klimatyczne drzew migdałowych są duże, szczególnie zaś wrażliwe są kwiaty na niskie temperatury, które nierzadko występują w okresie kwitnienia. Z tym zjawiskiem związane są duże wahania w plonach z roku na rok (rys. 8), a co za tym idzie duże ryzyko w uprawie.

Migdałowe drzewa w sadach zwartych występują na Sycylii (54% ogólnego zbioru) przy plonie przeciętnym 10,9 q/ha i w Puglii (35% ogólnego zbioru) przy plonie przeciętnym 5,9 q/ha. Pozostałą produkcję spotkać można na wąskim paśmie zachodniego brzegu morskiego wzdłuż całego półwyspu aż do Genui, lecz na ogół jest tam ona prowadzona współrzędnie z innymi uprawami. Migdały uprawiane są głównie na słabszych ekonomicznie terenach południowych Włoszech. Tam, gdzie sady migdałowe są bardzo rozpowszechnione, a głównie w Puglii, rozpowszechnione są bardzo szkodniki tych upraw, a miejscowa ludność rolnicza nie jest dostatecznie uświadomiona, aby stosować regularną walkę ze szkodnikami. Jest to również jedna z przyczyn regresji produkcji migdałów.

Orzech włoski zajmuje małą pozycję w produkcji owoców, eksport wykazuje regresję, produkcja nie rozwija się zupełnie od wielu lat (rys. 8).

Rys. 8. Rozmieszczenie produkcji i przebieg zbiorów w ciągu 30 lat — Dislocation of production and the course of crops during 30 years

Legenda: (1) migdały — almonds, (2) orzechy włoskie — walnuts, (3) orzechy laskowe — hazelnuts

Źródło — Source: ISTAT, [17].

Tabela 18

Powierzchnia sadów i produkcja owoców w łupinach
The area and production of shelled fruits

Gatunek Species	Uprawy wyspecjalizowane Specialized cultivations									Produkcja ogólna w tys. ton*		
	powierzchnia w tys. ha			produkcja production						Total production in thous. tons*		
	area in thous. ha			zbiór w tys. ton harvest in thous. tons			plon q/ha yield q/ha					
	1959- 1963	1965	1966	1959- 1963	1965	1966	1959- 1963	1965	1966	1959- 1963	1965	1966
Migdały Almonds	168	163	162	111,3	115,3	129,2	6,7	7,1	8,0	199,4	226,4	236,9
Orzechy laskowe Hazelnuts	36	40	44	35,6	45,0	57,4	10,3	12,5	13,0	49,6	59,8	72,5
Orzechy włoskie Walnuts	1	1	1	1,6	1,5	1,5	16,8	16,8	17,6	60,2	69,6	70,4

* Z sadów zwartych jednogatunkowych i z plantacji mieszanych.

* From one species orchards and mixed plantations.

Źródło — Source: ISTAT (17).

Najłatwiejsza w uprawie produkcja orzechów laskowych stopniowo się rozwija, co częściowo zawdzięczać można usilnej pracy nad opanowaniem szkodników i chorób oraz wyhodowaniu właściwych odmian, jak i wzmożonego instruktażu. Efekty osiągnięte są wymierzalne w ostatnich latach w postaci wzrostu plonów. Koncentracja produkcji występuje w 6 rejonach: w południowym Piemontcie, w północnych prowincjach regionu Lazio, w okolicach Neapolu i w trzech ośrodkach na Sycylii (Catania, Enna, Catanzaro).

Ani migdały, ani orzechy laskowe nie sprawiają w zbycie żadnych trudności. Zarówno eksport, jak i wykorzystanie w przemyśle cukierniczym, wykazują tendencję wzrostową (tab. 18, 19).

III GRUPA — OWOCE CYTRUSOWE

Owoce cytrusowe, podobnie jak inne gatunki owoców, wykazują silny wzrost produkcji. Owoce cytrusowe — to domena południa Włoch, a więc regionów Campania, Calabria, Puglia i Sycylia. Ilościowo Sycylia produkuje ok. 64,5% ogólnego zbioru pomarańczy we Włoszech i około 90,4% ogólnego zbioru cytryn, Campania odpowiednio 6,8% i 4,0%, Calabria 22,2% i 3,3% (rys. 9).

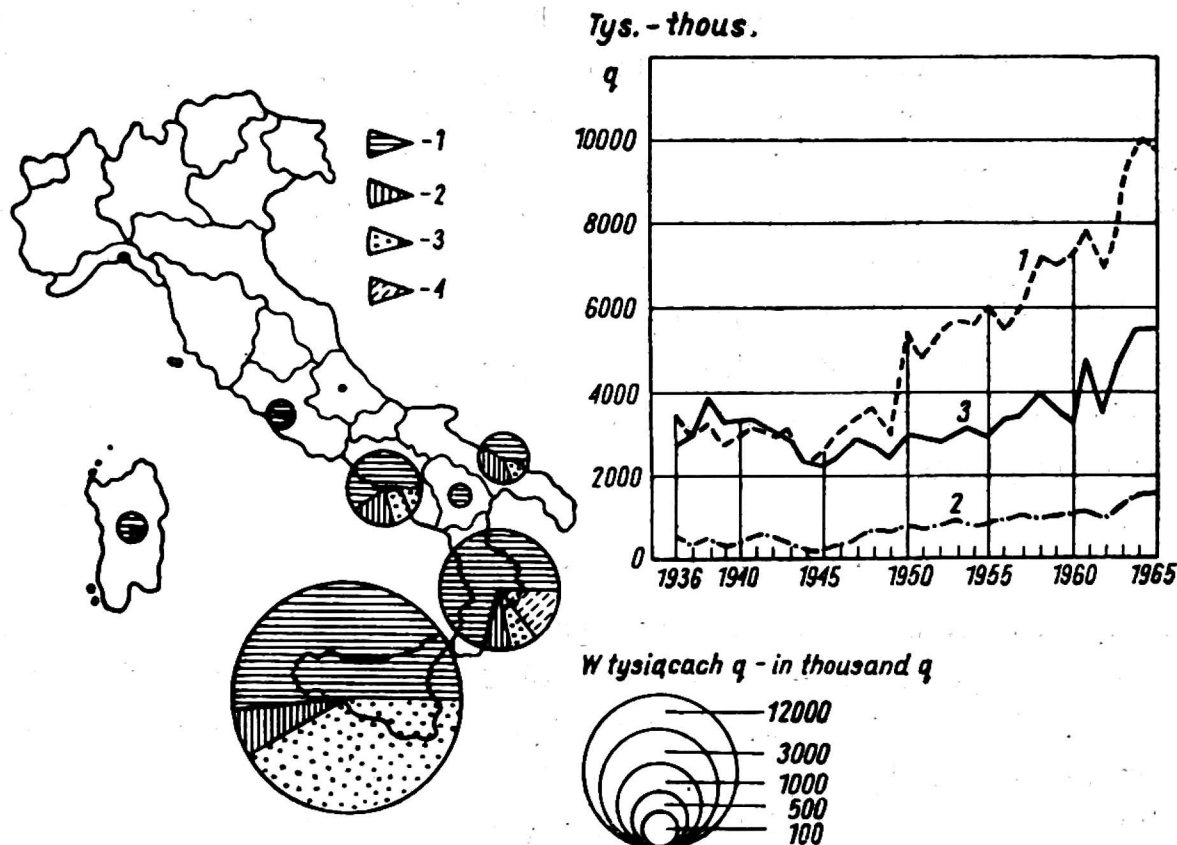
W oparciu o przytoczone dane dotyczące plonów (tab. 20) i cen należy stwierdzić, że obecnie (szczególnie po załamaniu się cen jabłek w 1966 r.) produkcja pomarańcz daje wyższy dochód brutto z 1 ha niż produkcja jabłek. Co się

Tabela 19

Import i eksport owoców w łupinie (ilość w tys. ton, wartość w mln lirów)
 Import and export of shelled fruits (number in thous. tons, value in million liras)

Produkt Product	Import				Eksport Export			
	ilość amount		wartość value		ilość amount		wartość value	
	1965	1966	1965	1966	1965	1966	1965	1966
Migdały w łupinach Almonds in shells	0,04	0,05	12	12	1,1	1,5	416	551
— bez łupin — without shells	0,13	0,12	135	128	26,7	30,0	24 666	27 202
Orzechy włoskie w łupinach Walnuts in shells	0,67	0,47	149	114	12,3	6,6	4 313	2 415
— bez łupin — without shells	—	0,04	—	19	0,6	0,5	352	328
Orzechy laskowe w łupinach Hazelnuts in shells	—	—	—	—	13,9	13,7	4 507	4 516
— bez łupin — without shells	0,56	0,02	371	8	11,5	14,5	8 190	10 282
Orzeszki ziemne Peanuts	0,02	—	14	4	0,6	0,4	700	620
Inne Others	0,01	0,01	7	5	0,4	0,2	241	134
Razem Total	1,43	0,71	688	290	67,1	67,4	43 385	46 037

Źródło — Source: ISTAT [16].

Rys. 9. Produkcja owoców cytrusowych; 1965 — Production of citrus fruits; 1965

Legenda: (1) pomarańcze — oranges, (2) mandarynki — tangerines, (3) cytryny — lemons, (4) inne cytrusowe — other citrus fruits

Źródło — Source: ISTAT [17].

tyczy opłacalności jednej i drugiej uprawy — wynik wyliczeń jeszcze bardziej przechyla się na korzyść pomarańczy, a to dlatego, że pielęgnowanie upraw jabłoniowych wymaga wyższych nakładów niż upraw pomarańczy.

Produkcja ta w przeważającej ilości przeznaczona jest na konsumpcję bezpośrednią. Spożycie wewnętrzne wzrasta, a eksport ma tendencję malejącą w ostatnich latach. Stosunek konsumpcji wewnętrznej do eksportu wynosi 70:30.

Sytuacja w eksporcie owoców cytrusowych jest szczególnie krytyczna. Załamanie eksportu (tab. 21) było spowodowane wielką ekspansją eksportową Hiszpanii, która w okresie tylko październik-grudzień 1966 r. wyeksportowała większą ilość owoców cytrusowych niż Włochy w ciągu całego r. 1966. Jedynie eksport cytryn, dla których konkurencja Hiszpańska i innych krajów jest stosunkowo mniejsza, przebiega względnie bez trudności i wartość jego lekko zwyżkowała. Niezbyt wysoka jakość mandarynek włoskich z powodu nadmiernych ilości pestek, spowodowała spadek cen jednostkowych.

Z tabel 20 i 21 widać, jak poważny był udział eksportu w ogólnej produkcji, szczególnie cytryn. W 1966 r. sytuacja wytworzona przez załamanie się eksportu z przyczyn wyżej wymienionych, stała się tym poważniejsza, że zbiory wzrosły ogólnie o ok. 250 tys. ton.

Jak dalece konkurencja produkcji owoców cytrusowych innych krajów wpłynęła na eksport włoskiej produkcji widać z zestawienia zamieszczonego w tabeli 22. Import owoców cytrusowych do różnych krajów Europy zachodniej ogólnie bardzo wzrósł, ale w tym udział włoskiego importu spadł w ciągu 4 lat z 12,7% na 11,2%.

W ogólnym spojrzeniu na obrót różnych gatunków owoców cytrusowych, jedynie cytryny wykazują pewną stabilizację zarówno w eksporcie, jak i na rynku wewnętrznym. Co do innych gatunków, jeżeli Włochy nie podejmą odpowiednich kroków zaradzenia wytwarzającej się tendencji, należy liczyć się z dużymi perturbacjami w ich produkcji na przyszłość. Istnieją co prawda głębokie różnice w spożyciu owoców cytrusowych w różnych krajach, a poziom spożycia z pewnością będzie miał tendencje do ogólnego zrównania. Spożycie bowiem układa się następująco: średnia z dwóch lat 1965 i 1966 w kg na głowę ludności: Włochy — 20,4, Francja — 18,2, NRF — 25,2, Holandia — 23,6, Anglia — 8,9, Belgia — 13,7, Dania — 11,7, Austria — 14,6, Norwegia — 15,9, Szwajcaria — 18,3, Szwecja — 15,8.

Ciekawe jest, że ceny poszczególnych gatunków wzrosły zupełnie nierównomiernie w stosunku do cen w 1953 r. Cytryny pozostały prawie na tym samym poziomie. Najwyższy wzrost w cenach wykazują mandarynki. Odbicie poziomu i wzrostu cen nie zawsze widzimy w tendencji wzrostu powierzchni plantacji: np. cytryny uległy ostatnio zwiększeniu, a mandarynki minimalnie. Sytuacja w produkcji mandarynek jest spowodowana, jak wiadomo, nieodpowiednimi odmianami o dużej ilości pestek. Ceny hurtowe bardzo odbiegają od cen producenta, które stanowią od 58% do 66% ceny hurtowej. W 1966 r. przemysł płacił producentowi wyższą cenę niż cena eksportowa przeciętna. Przebieg cen miesięcznych w eksporcie owoców cytrusowych w latach 1965–1966 przedstawia tabela 23, z której widać, że istnieją znaczne wahania cen zależnie od pory roku.

Tabela 20

Powierzchnia i produkcja owoców cytrusowych
Area and production of citrus fruits

Gatunki owoców Species of fruits	Uprawy wyspecjalizowane jednogatunkowe Monospecies specialized plantations						Zbiór ogólny w tys. t Total harvest in thous. tons					
	powierzchnia w tys. ha area in thous. ha		zbiory w tys. t harvest in thous. tons		produkcja production		1959- 1963	1965 1966				
	1959- 1963	1965 1966	1959- 1963	1965 1966	1959- 1963	1965 1966						
Pomarańcze Oranges	61	82	84	724,8	927,0	1100,4	138,9	136,0	154,0	777,5	997,5	1176,5
Cytryny Lemons	27	32	32	373,3	521,1	561,7	150,5	171,3	188,2	406,7	559,6	603,9
Mandarynki Tangerines	7	10	11	80,9	123,5	139,7	116,5	135,7	148,1	125,3	177,2	193,0
Inne cytrusowe Other citrus fruits	4	4	4	49,0	41,9	55,2	.	.	.	50,5	42,6	55,6
Ogółem Total	99	128	131	1228,0	1613,5	1857,0	.	.	.	1360,0	1776,9	2029,0

Źródło — Source: ISTAT [17].

Tabela 21

Eksport owoców cytrusowych
Export of citrus fruits

	Jednostki Unit	Pomarańcze Oranges		Cytryny Lemons		Mandarynki Tangerines		Inne Others		Razem Total	
		1965	1966	1965	1966	1965	1966	1965	1966	1965	1966
		Zbiór Harvest	tys. t thous. tons	997,5	1 176,5	559,6	603,9	177,2	193,0	42,6	55,6
Eksport Export	tys. t thous. tons	200,7	122,3	335,7	323,0	24,7	26,7	1,0	1,3	561,9	483,3
Cena jednostkowa Unit price	liry/q liras/q	17 885	11 528	28 206	29 131	2 729	2 623	134	161	48 454	43 443
Eksport		8 665	9 425	8 405	8 750	11 075	9 830	—	—	—	—
Zbiór Export	%	20,1	10,4	60,0	53,5	13,9	13,8	2,3	2,3	31,6	23,8
Harvest											

Źródło — Source: ISTAT [16], Przeliczenia własne autora. Author's own computations.

Tabela 22

Ekspert owoców cytrusowych do kilku krajów Europy Zachodniej (w tys. ton)
The export of citrus fruits to some countries of Western Europe (in thous. tons)

Kraj importujący Importing country	1963			1964			1965			1966		
	ogółem total	z Włoch from Italy	%	ogółem total	z Włoch from Italy	%	ogółem total	z Włoch from Italy	%	ogółem total	z Włoch from Italy	%
Austria	81,8	47,8	58,4	104,6	60,2	57,5	106,4	61,9	58,2	101,8	49,5	48,6
Belgia i Luksemburg Belgium and Luxembourg	132,3	9,1	6,8	153,2	8,5	5,5	156,9	12,6	8,1	170,2	7,6	4,5
Dania Denmark	45,9	3,4	7,4	55,1	4,2	7,6	55,4	4,3	7,8	58,9	4,1	6,9
Finlandia Finland	36,7	1,8	4,8	38,3	1,5	3,8	40,9	1,4	3,3	44,4	1,3	3,0
Francja France	650,4	16,9	2,6	808,4	27,3	3,4	745,9	30,1	4,0	763,2	29,5	3,8
NRF German Federal Republic	760,6	151,2	19,8	989,4	167,6	16,9	971,5	190,9	19,6	960,5	164,0	17,1
Norwegia Norway	52,4	0,6	1,2	59,1	0,3	0,6	59,5	0,5	0,8	63,5	0,2	0,4
Holandia The Netherlands	202,6	4,4	2,2	231,2	6,2	2,7	236,0	6,1	2,0	239,4	1,7	2,4
Anglia England	411,8	14,9	3,6	465,7	19,1	4,1	429,1	20,8	4,8	454,3	21,6	4,8
Szwecja Sweden	97,4	22,9	23,5	115,2	20,3	17,6	120,6	21,0	17,4	121,4	16,0	13,2
Szwajcaria Switzerland	92,3	51,6	55,6	113,6	55,2	48,6	117,5	65,0	55,3	115,8	52,5	45,2
Ogółem — Total	2564,2	324,6	12,7	3128,8	370,4	11,8	3039,7	414,6	13,6	3003,4	348,0	11,2

Źródło — Source: ISTAT [16].

Tabela 23

Średnie ceny miesięczne w eksporcie owoców cytrusowych (w lirach/q)
Monthly average prices in the export of citrus fruits (in liras/q)

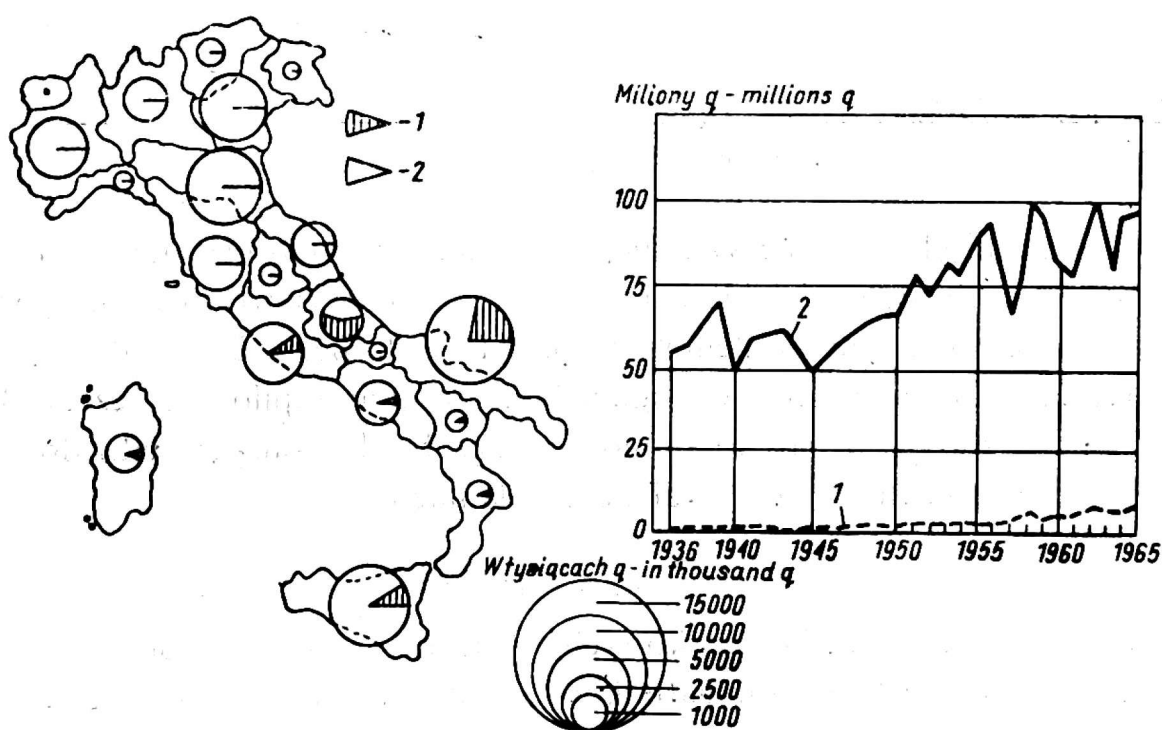
Miesiące Months	Pomarańcze Oranges		Cytryny Lemons		Mandarynki Tangerines	
	1964-1965	1965-1966	1964-1965	1965-1966	1964-1965	1965-1966
	X	10 630	8 452*	10 019	11 331	—
XI	7 920	—	7 248	9 778	11 867	—
XII	8 359	10 255	6 621	8 121	9 504	11 507
I	7 360	8 886	6 516	8 258	10 320	11 155
II	6 984	8 867	6 274	7 914	11 448	12 346
III	7 842	10 383	6 613	7 848	13 881	13 821
IV	10 741	12 459	6 753	7 817	—	—
V	11 146	—	8 973	7 477	—	—
VI	13 094	15 826*	9 586	7 946	—	—
VII	—	—	11 540	8 907	—	—
VIII	—	—	12 305	9 782	—	—
IX	—	—	11 664	11 147	—	—

* Średnie za dwa miesiące. * Average two months.

Źródło — Source: INEA [15], ISTAT [16].

IV GRUPA — WINOGRONA

Włoska produkcja winogron jest największa na świecie. Jest to najpowszechniejsza uprawa spotykana na całym terenie Włoch (rys. 10) w większym lub mniejszym

Rys. 10. Rozmieszczenie produkcji winogron i jej wielkość; 1965 r. — The dislocation of grape production and its magnitude; 1965

Legenda: (1) winogrona deserowe — dessert grapes, (2) winogrona na wino — grapes for wine

nasileniu. Ostatnio występuje wyraźnie regresja w powierzchni winnic (tab. 24) szczególnie w plantacjach mieszanych. Wynika ona z odpływu rolników do miast, szczególnie w rejonach mniej zmechanizowanych. Następuje likwidacja starych, już mało wydajnych plantacji wskutek niemożności zakładania nowych, co jest związane z brakiem sił roboczych. W Piemoncie i Lombardii (północne Włochy), gdzie

Tabela 24

Powierzchnia winnic, zbiory winogron i produkcja wina
The area of vineyards, the harvest of grapes and the production of wine

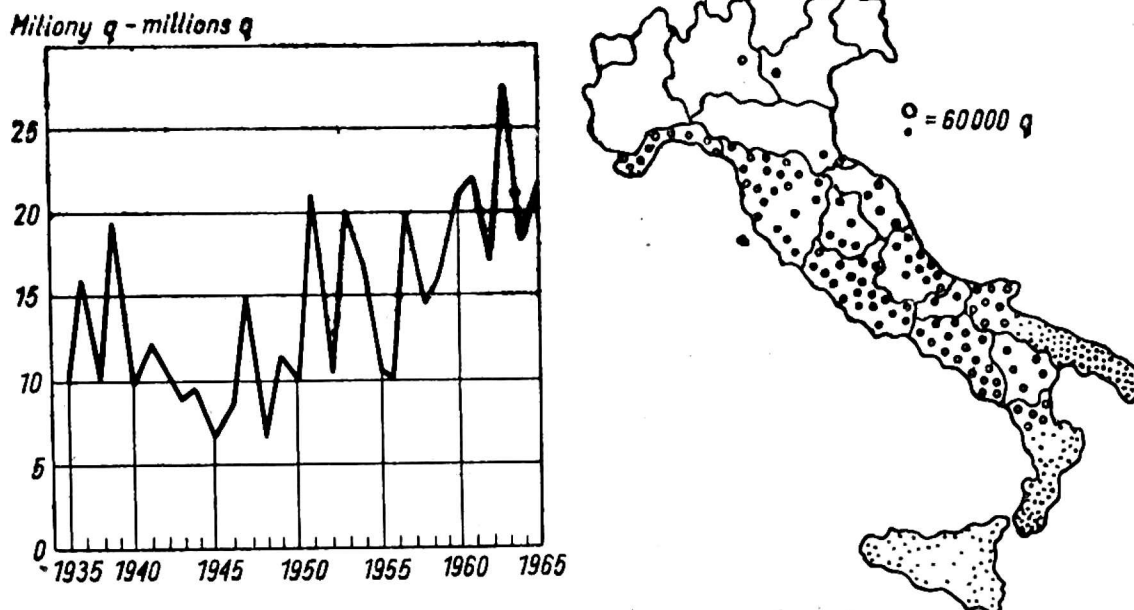
	1948	1950	1955	1960	1965	1966
Powierzchnia w tys. ha	3891	3926	3849	3722	3353	3271
Area in thous. ha						
W tym:						
Out of which:						
W uprawie monolitycznej	1003	1026	1060	1143	1150	1145
Under monoculture						
W uprawie mieszanej	2888	2901	2789	2579	2203	2126
Under mixed cultivation						
Zbiory w tys. ton	6729	6681	9278	8643	9572	9146
Harvests in thous. tons						
W tym:						
Out of which:						
Na owoc deserowy	612	421	658	728	680	731
For dessert fruits						
Na rodzynki	33	36	16	9	76	26
For raisins						
Produkcja wina w tys. ton	4039	4105	5641	5534	6820	6514
Production of wine in thous. tons						

Źródło — Source: World Crop Statistics FAO, 1966 [29]; ISTAT, [17].

miejscowe warunki ekologiczne są mniej korzystne dla winorośli, można zauważyć sporo opuszczonych plantacji. Ale i na południu Włoch zjawisko to się powtarza, nawet w jeszcze większym nasileniu. W prowincjach Basilicata, Calabria, w górzystych rejonach Puglii, w Lecce w ciągu jednego roku nastąpiło opuszczenie 3300-ha winnic. Uprawa winorośli, jak wiadomo wymaga bardzo dużych nakładów pracy, nie mówiąc o wysokich kosztach założenia plantacji.

V GRUPA — OLIWKI

Rozwój powierzchni sadów oliwkowych wykazuje wyraźnie tendencję zwyżkową w kierunku sadów zwartych jednogatunkowych, a natomiast regresję sadów w uprawie mieszanej. Rozmieszczenie produkcji oliwek jest nierównomierne na terenie kraju, co jest związane oczywiście z wymaganiami klimatycznymi drzew tego gatunku (rys. 11). Tereny produkcyjne są na wyspach, na południu i w środkowych Włoszech. Jedynym regionem północnych Włoch, gdzie spotyka się większe plan-

Rys. 11. Rozmieszczenie produkcji oliwek i jej wielkość; 1965 r. — Dislocation of production of olives and its magnitude; 1965

Źródło — Source: ISTAT [17].

tacje oliwek, jest region Liguria. W środkowych i południowych Włoszech drzewa oliwkowe sadzone są jako filary w winnicach zamiast tyczek dla podtrzymywania drutów, do których wiązana jest winorośl. Zjawisko to jest bardzo powszechne. Dwa regiony Sycylia i Puglia produkują 75% ogólnego zbioru oliwek. Na własne potrzeby każde gospodarstwo uprawia kilka drzewek-oliwek i wyciska z nich olej, w ten sposób potrzeby ludności rolniczej są na ogół zaspokojone przez samozaopatrzenie z własnej produkcji. Wycofanie się z uprawy wynika nie tylko z powodu ucieczki ludności robotniczej ze wsi, ale głównie z innych powodów:

1) wskutek co drugorocznych urodzajów i wielkiej zmienności plonów, mimo polepszenia agrotechniki w sadach;

2) wskutek, jak dotąd, nieosiągnięcia większej wydajności z drzewa;

3) wskutek konkurencji i otrzymywania oliwy z innych surowców roślinnych.

Ogólnie można powiedzieć, że uprawa oliwek nie jest bardzo rentowna i rolnik ponosi duże ryzyko, uprawiając oliwki, a nie znajduje rekompensaty w cenie (tab. 25).

Produkcja oliwek wynosi ok. 1,8 miliona ton. Zapotrzebowanie rynku wewnętrznego jest znacznie większe ze względu na szerokie stosowanie oliwy z oliwek w spożyciu. W wyniku tej sytuacji Włochy w 1965 r. zaimportowały 73 tys. ton oliwy z oliwek oraz z innych surowców roślinnych.

PRZETWÓRSTWO OWOCOWE

Wobec tak silnie rozwijającej się bazy surowcowej zadziwia stosunkowo słaby rozwój przemysłu przetwórczego. W 1966 r. przemysł przerabiał ok. 7% ogólnego zbioru owoców (łącznie z cytrusowymi). W procentach zbiorów poszczególnych gatunków owoców przemysł zużytkowuje następujące ilości surowca (1963 r.) [11].

Morele	46,20%
Owoce cytrusowe	18,10%

Wiśnie	10,80%
Brzoskwinie	3,64%
Gruszki	3,45%
Śliwki	1,38%
Winogrona (nie na wino)	0,40%
Jabłka	0,21%

Jeśli analizować ewolucję produkcji owocowych wyrobów przemysłowych we Włoszech od 1956 do 1965 r., należy stwierdzić co następuje:

1. Konfitury, galaretki i marmolady faktycznie od 10 lat stoją ilościowo na tym samym poziomie. Konsumpcja na głowę ludności we Włoszech jest o połowę niższa niż we Francji, a czterokrotnie niższa niż w Anglii i nie widać tendencji wzrostu.

2. Owoce konserwowane w syropie lub kompoty — produkcja tych przetworów ulega stopniowemu i dość dużemu zwiększeniu, znacznie jednak odbiega jeszcze od produkcji innych krajów Wspólnego Rynku. Przyczyną niskiej ilościowo produkcji są ceny surowca, wyższe niż w innych krajach prowadzących tę produkcję na wielką skalę, jak Południowa Afryka i Australia. Cena surowca powoduje dość wysoką cenę wyrobu, przez co istnieją trudności ze zbytem produktów na eksport.

3. Soki owocowe — we Włoszech nie mają wielkiego zbytu ze względu na duże rozpowszechnienie, szczególnie cytrusowych sadów w całym kraju. Ludność bezpośrednio konsumuje soki z owoców świeżych, a nie preparowane przez przemysł. Jedynie nektary w krótkim okresie czasu stały się dość popularne dzięki ich niskiej cenie.

Tabela 25

Powierzchnia sadów oliwnych, zbiór oliwek i produkcja oliwy

The area of olive tree orchards, harvests of olives and the production of olive oil

	1948	1950	1955	1960	1965	1966
Powierzchnia w tys. ha
Area in thous. ha						
W tym:						
Out of which:						
W uprawie monolitycznej	.	.	.	913*	906	930
Under monoculture						
W uprawie mieszanej	.	.	.	1394*	1385	1357
Under mixed cultivation						
Zbiór oliwek w tys. ton	679	1012	1153	2196	2232	1802
Olives harvests in thous. tons						
W tym na konsumpcję bezpośrednią	.	.	.	40*	57	43
Out of which for direct consumption						
Produkcja oliwy w tys. ton	121	207	208	420	420	319
Production of olive oil in thous. tons						

* Średnie z lat 1959–1963.

* Averages for 1959–1963.

Źródło — Source: World Crop Statistics FAO, 1966 [29]; ISTAT [17].

4. Mrożonki — we Włoszech w 1964 r. osiągnięto ich produkcję w ilości 0,12 kg na mieszkańca, podczas gdy w poprzednim roku Stany Zjednoczone wykazywały konsumpcję w wysokości 25 kg na głowę, Szwecja 5 kg, Anglia 3,8 kg, NRF 3,1 kg, Holandia 0,9 kg a Francja 0,8 kg.

Produkcja mrozonek rozwija się dość powoli, a to przede wszystkim dlatego, że nie ma właściwych odmian, specjalnie nadających się do zamrażania, producenci nie umieją wykonywać zbiorów we właściwym stanie dojrzałości owocu i transport do zamrażalni nie jest dostatecznie skrócony. Poza tym dystrybucja mrozonek nie jest dość sprawna i nie wystarczająco wyposażona w techniczne urządzenia w składach, jak też w sklepach. Jednak liczba sklepów dostosowanych do sprzedaży mrozonek z 200 w 1958 r. wzrosła do 3500 w 1965 r. Punkty sprzedaży znajdują się przeważnie przy supermarketach i w wielkich sklepach. Jak dotąd jednak sprawa rozszerzenia produkcji mrozonek z wszystkich owoców i ich sprzedaży zależna jest przede wszystkim od: zmniejszenia kosztów dystrybucji, zwiększenia pojemności magazynów do składowania mrozonek, zwiększenia ilości specjalnych środków transportu oraz od zwiększenia łańcucha chłodniczego.

Ogólnie biorąc wzrost ilościowy wyrobów owocowych wytworzonych przez przemysł przedstawia się następująco w okresie lat od 1956 r. do 1966 r. w tys. ton¹ gotowych wyrobów ze wszystkich owoców:

	1956 r.	1961 r.	1965 r.	1966 r.
Przetwory owocowe ogółem,	109	250	509	518
w tym:				
Eksportowane	55	95	118	241
Konfitury, marmolady	50	50	46	49
Soki owocowe	35	91	126	126
Owoce mrożone	—	—	8	8
Inne przetwory	24	109	329	335

Głównym wyrobem przemysłowym z owoców cytrusowych są soki. Jest to jednak pozycja prawie stabilna, jak to widać z następującego zestawienia (w tysiącach ton):

Lata	Soki z owoców cytrusowych	Ekstrakty	Inne wyroby
1962	42,5	0,78	12,7
1963	55,0	0,84	11,5
1964	64,0	1,02	12,7
1965	60,0	1,04	12,0
1966	59,0	8,95	15,5

Wyroby z owoców cytrusowych trafiają w większości do Anglii, niewielką ich ilość zakupuje Francja i NRF. Również w ostatnich latach NRD i Czechosłowacja stały się importerami wyrobów włoskich, chociaż w niewielkich ilościach. Na ogólną ilość przetworów owoców cytrusowych w 1966 r. — 83,45 tys. ton, wyeksportowano 31,8 tys. ton.

¹ Według ISTAT, INEA, Przemysł ekstraktów owoców cytrusowych.

LITERATURA

- [1] Baldini E.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della peschicoltura, Verona 1966.
- [2] Bargioni G.: Coltura del ciliege, Verona 1966.
- [3] Basso M.: Stato attuale e problemi della coltura dell' albicocco, Verona 1966.
- [4] Branzanti E. C.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura della fragola, Napoli 1967.
- [5] Bulletino della Camera di commercio della provincia di Milano.
- [6] Carlone R.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura del melo, Verona 1966.
- [7] Commodity trade OECD (Organisation for economic cooperation and development). Analysis by man regions. Series B, Jan.-Decemb. 1966.
- [8] Communa di Roma. Camera di commercio, industria e agricoltura di Roma, 1966.
- [9] Cosmo I.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura delle uve da mensa, Verona 1966.
- [10] Crescimanno F. G., Milella A.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura degli agrumi, Verona 1966.
- [11] Cultrera R., Poretta A.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della trasformazione dei prodotti ortofrutticoli. Sessine di Lavoro sui problemi tecnici della produzione, conservazione e trasformazione, Verona 1966.
- [12] Dussert M.: Arboriculture fruitière, Mars 1967, Nr 157.
- [13] Faucioli F.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura del susino, Verona 1966.
- [14] Goidanich G., Pratella G. C.: La conservazione dei prodotti frutticoli, Verona 1966.
- [15] INEA. Annuario dell'Agricoltura Italiana. Istituto Nazionale di Economia e Agraria, 1966 vol. 20, Roma 1967.
- [16] ISTAT. Statistica mensile del commercio con l'estero 1967.
- [17] ISTAT. Statistica agricola 1959, 1967.
- [18] Jacobini N.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura del nocciuoli, Verona 1966.
- [19] La consommation des denrées alimentaires, Paris 1967.
- [20] Lalatta F.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura del pero, Verona 1966.
- [21] Mittempergher L.: Stato attuale e problemi della coltura del noce, Verona 1966.
- [22] Morettini A.: Problemi ed indirizzi tecnici della coltura degli olivi da tavola, Verona 1966.
- [23] Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965. GUS, Warszawa 1967.
- [24] Savastiano G.: Conservazione olive da mensa, Verona 1966.
- [25] Scaramuzzi Fr.: Problemi della produzione vivaistica italiana, Verona 1966.
- [26] Schalt W.: Oberitalien ein europäisches Gartenbauzentrum, Berlin-Dahlem 1958.
- [27] Schrodt W.: Obstverbrauch, Einkommen und Importe. Neustadt.
- [28] Urząd Statystyczny EWG, Bulletin mensuel de statistique, Bruxelles, 1967/10.
- [29] World Crop Statistics FAO, 1966.
- [30] Zito F.: Stato attuale, problemi ed indirizzi tecnici della coltura del mandorlo in Italia, Verona 1966.

Г. Натансон-Нагель

САДОВОДСТВО В ИТАЛИИ

Резюме

Плодовая продукция в Италии, которая по многим видам плодов занимает передовое место не только среди европейских, но и среди стран всего мира, переживает кризис, вызванный диамегрическим развитием этой продукции за последние годы и конкуренцией в экспорте с другими странами.

Преобладающая роль в плодовой продукции принадлежит яблокам, грушам, апельсинам, персикам, винограду столовому и на вино и оливкам. Яблоневые и грушевые

сады растут преимущественно в северной Италии, персиковые — распространены на севере, в центре и даже на юге Италии. Оливки — это продукция главным образом южных районов, но даже и в центре страны много оливковых садов, а на севере они доходят до северных границ Тоскании и Эмилии Романиии. Апельсины и лимоны господствуют на островах и на юге Италии. Единственно виноград выращивается по всей стране, как на низменных, так и в горных её районах.

За исключением виноградников все остальные плодовые культуры сконцентрированы в определённых центрах и там насаждения их очень интенсивны.

Широко развертывающийся экспорт плодов и реализованные на внешних и внутренних рынках цены, оказались стимулом для динамического развития производства. Торговые предприятия, занимающиеся оборотом в стране и за границей, не приспособились ещё в надлежащей мере к увеличенному производству, что в последнее время было поводом больших пертурбаций и потребовало больших усилий, направленных на постройку холодильников, на расширение слишком медленно разрастающейся перерабатывающей промышленности, на обследование рынков импортеров итальянских плодов, на развитие надлежащей продукции питомников, на усовершенствование внутреннего оборота и на интенсивную работу инструктажа в области агротехники.

Работа охватывает как проблемы производства плодов, так и реализации продукции. Проанализированы размещение плантации всех основных видов плодов и развитие их производства. Обсуждены также проблемы экспорта и реализации на внутреннем рынке плодов как в свежем, так и в переработанном виде.

Работа развита на разделы не по проблемам, но по группам плодов, за исключением особо выделенной перерабатывающей промышленности. Такой раздел обоснован своеобразием многих проблем в каждой из пяти групп плодов, производимых в Италии.

ORCHARD FARMING IN ITALY

Summary

The orchard farming in Italy occupying in many fruit species an outstanding place between the European countries and even between the countries of the whole world undergo a certain crisis, caused by its dynamic development during the last few years as well as by the competition with other countries.

Apples, pears, oranges, peaches, dessert and vine grapes and olives are predominant in the orchard production. Apple and pear orchards are located mostly in northern Italy. Peach orchard are spread in the north, in the center and even in the southern Italy. Olives are mostly the production of the south but they are numerous in the center of the country up to the boundaries of Toscana and Emilia Romagna provinces. Oranges and lemons are the domain of southern Italy. Only grapes are grown all over the country, in the hilly and lowland areas alike. With the exception of vineyards other orchard cultures are concentrated in determined areas and the intensity there is very strong.

A big favourably developing export of fruits and the prices obtained on foreign and home markets became an incentive for a dynamic development of production. Trade enterprises dealing with fruit trade at home and abroad, did not yet adjust themselves in a proper way to the increased production, which created lately considerable perturbances and big efforts concentrated on building coolhouses for fruit storage, for the speeding up a too slow developing food industry, for the penetrating of the Italian fruit importers markets, for the developing of an appropriate development of nursery production, for improving inland fruit turnover and on intensive agricultural advisory work.

This work concerns production of fruits as well as their sale. The dislocation of all most important fruit species plantation and the development of their production was analysed. The problems of export as well as of sale of fresh and processed fruits on home market were discussed.

The work is divided not by problems but by the groups of fruits. Only fruit processing is dealt with separately. A justification of such a division is that in each of the five groups of fruits grown in Italy the particular problems are different.